

(Nachrichtenblatt
des Bundes
zur Befreiung der Ukraina)

Союза визволення України

Виходить що тижня в неділю.

Річна передплата вносить 15 К., 15 Мар., 3 Дол., 6 рублів,
піврічна 8 К., 3 рублі, квартальна 4 К. 50 сот., 1.75 руб.

Ціна сього числа 40 сот., 15 коп.

Редагує Комітет.

Видає і відповідає за редакцію: Микола Троцький.

Адреса редакції: Wien VIII., Josefstädterstraße 79, II, Tür 19.

Адміністрація: Tür 6. Телефон: 13430. Чек. конто: ч. 107.090.

Менших рукописей і віршів не звертаєть ся; з приводу того не входить ся в ніяку переписку.

IV рік. Ч. 14.

Відень, 1-го квітня 1917.

Ч. 144

Спадщина абсолютизму.

Демократична Росія розбила кайдани царизму й творить нові вільні політичні форми. Але для того, щоб вони були міцні, потрібно, щоб вони оперли ся на ідейній основі, яка не має нічого спільного з старою дореволюційною Росією. Основною, на котрій російський абсолютизм зміцнив ся по революції 1905 р. до такої міри, що міг зважити ся розпочати світову війну, був московський націоналізм. Під прапором націоналізму правительство згуртувало біля себе не лише крайні й помірковані праві партії, а й октябристів і значну частину конституційних демократів. Пригнобленне недержавних націй і проповідь крайнього шовінізму так затроїли широкі круги російського громадянства, що воно згубило відпорність супроти правительства й утратило одно за другим майже всі здобутки першої революції з виїмкою Думи, якої правительство ще потрібувало для здійснення своїх заборчих плянів поза межами Росії.

Межі Росії показали ся завузькими для діяльності московського націоналізму. Визиск поневолених націй, а в першій мірі багатой України, розвинув безмежно заборчі інстинкти московських націоналістів і правительство не мало чого побоювати ся, що його войовничі заборчі пляни стрінуть явись поважний опір в російськім громадянстві. До тогож для скоршого змосковщення України було необхідне, як се досить відкрито висловив Сазонов на першім засіданню Думи по вибусі війни, здобуте східної Галичини.

Тепер по знищенню старого абсолютистичного ладу в Росії зламано найсильніше знаряддє русифікації й найзапекліїші московські шовіністи не можуть уже мріяти про зникнення Українців у лоні московської нації. А разом з тим зникає і найважніша причина провадити далі війну, — змагання за всяку ціну здобути українську частину Галичини. З другого боку й сам войовничий Мілюков мав заявити англійським журналістам, що обцянка царя злучити всі три частини старого Польського Королівства в одну „вільну“ Польщу в нового правительства вимагає перегляду; а поза справою Галичини й Польщі нема властиво між центральними державами й новою Росією таких спірних питань, яких не можна-б було розв'язати шляхом мирних переговорів.

Підготована протягом кількох років і почата деспотичною Росією війна є таким робом також спадщиною царизму, як і сам абсолютистичний лад, який революційна Росія тепер стараєть ся до краю винищити. Те, що революційне правительство досі не висловило готовости негайно розпочати мирні переговори, можна зрозуміти скорше з психологічної ніж з логічної або політичної точки погляду. Трилітня війна затемнила розум не лише московських націоналістичних лібералів, а й деяких верств справжньої російської демократії; Родзянко, Мілюков і подібні їм все ще твердять, що продовження війни се головна справа Росії, заплісуючи очі на те, що війна втратила вже поставлену їй царизмом цілі і відсу-

нула ся на друге місце перед справою демократичної перебування Росії. Деяким відгуком старого ладу є і те напр., що Керенський говорить про інтернаціоналізацію Дарданелів, не згадуючи про теж саме щодо Гібральтару й Суецького каналу. Чому Вірменія має дістати автономію під протекторатом Росії, а не під міжнароднім протекторатом, Керенський також не говорить. Деяку нерішучість російської демократії в справі миру можна зясувати й залежністю Росії від Англії. Що молода демократична Росія боїть ся лишити ся в трудний момент внутрішньої перебудови без зовнішньої допомоги, се може бути ще зрозуміле, але платити за фінансову чи яку иншу англійську допомогу безглуздим продовженням війни негідно російської демократії. Дійсно демократична Росія може бути в таких самих приязних відносинах до Англії, як і до всякої иншої держави, але теперішні російсько-англійські відносини є такоюж спадщиною царизму, як і ціла війна, і в такій самій мірі підлягають переглядові, як і утворені абсолютизмом внутрішні російські відносини.

Для західноєвропейських союзниць Росії російська революція має значінне лише остільки, оскільки вона може причинити ся до продовження війни; всі змагання російського революційного робітництва до миру стрінупи порожий і суворий осуд в англійській і французькій пресі. А продовження війни для справи російської революції може бути дуже небезпечне навіть незалежно від вислідів війни. Цілковита поразка у війні скомпромітувала-б демократію і звалила-б на неї відповідальність за війну, яка поки-що лежить ще на старім правительстві; але й перемога ослабленої Росії могла-б легко зробити її жертвою побідних генералів, які не мають нічого спільного з демократією.

Остільки-ж небезпечною, як війна, спадщиною царизму є відносини між пануючою та недержавними націями Росії. Правда, тимчасове правительство в однім з своїх перших маніфестів повідомило про скасування всіх класових, релігійних і національних обмежень, а по найновішим відомостям міністер справедливости Керенський готує дотичний закон про се. Але між скасуванням національних обмежень особи та признаннем прав нації лежить ще велике віддаленне. Найбільша з поневолених націй, Українці, терпіла не так від того, що їх признавали часом такимиж „інородцями“, як Поляків і Жидів, а найбільше від того, що їх всіма силами старали ся затягнути в ряди пануючої нації, не відмовляючи їм в жадних правах, якими користували ся Москалі. А про признанне поневолених націй правно-державними одиницями тимчасове правительство на превеликий жаль досі в своїх відозвах і повідомленнях нічого не сказало. Закон, який тепер виробляє Керенський, дасть спроможність напр. Полякам набувати велику земельну посілість, де вони схочуть, і Жидам займати ся торгівлею чи ремеслом на цілім просторі Росії, але сей закон мабуть не лише не дасть Україні автономії, а навіть

не зробить української мови в школі, церкві, державних і громадських інституціях обов'язковою; себто не переведе в життя жадного з головних національних домагань Українців. Горожанські демократичні вільності самі по собі не задовольять українських домагань, але вони дадуть Українцям спроможність розвинути таку агітацію й таку завзяту національну боротьбу в обороні сих національних домагань, що націоналістичні елементи російського громадянства можуть побачити єдність російської держави zagrożеною та вхопити ся за політичні засоби боротьби поваленого тепер російського уряду.

Таким робом проволіканне в розв'язанню української справи може в деякій мірі причинити ся до повороту реакції в цілій Росії. Розв'язанне української справи знаходить ся також в тісній зв'язку з розв'язаннем аграрної справи. Земельна справа в Росії по останнім відомостям стала дуже актуальною, і то цілком зрозуміло: відобранне монастирських, церковних, державних земель і хочби частини великої приватної земельної власності є основним жаданням малоземельних селян, а разом з тим конфіскація великої земельної власності се єдиний засіб для революційного правительства вийти з тяжкої фінансової ситуації й увільнити ся в деякій мірі від економічної залежності від Англії. Велика земельна власність на Україні займає розмірно більшу земельну площу ніж в якійсь иншій області Росії. Але політичні заступники українського народу багато разів заявляли, що земельна справа на Україні належить до компетенції майбутнього Українського Союму. Таким робом конфіскацію великої земельної власності на Україні, не обуривши Українців, можна перевести лише по скликанню Українського Союму та при його участі.

Тільки скінченне війни й радикальне розв'язанне національного й аграрного питання в Росії можуть до решти зліквідувати зловісну спадщину абсолютизму й усунути небезпеку реакції.

М. Троцький.

* * *

*Там далеко дзвонять дзвони
Тоном радісних пісень;
Там тріщать криваві трони,
Вчувши свій останній день.*

*Там світав... Ніч безсила,
Спотикаючись, тіка;
Ніч, що в темряві душила
Дух життя, тепер зника.*

*З світом велетень прокинувся,
Грізно голову підвів;
Трон здригнув ся, перекинувся,
Впав до ніг своїх рабів.*

*Ми—раби ще, бо за дротом?
То ж дрібниця, гай-гай-гай!
Аджеж там за небозводом
Й нас чекає волі рай!*

*Там далеко дзвонять дзвони
Тоном радісних пісень...
Друзі! Віору стяг червоний,
Привітаймо волі день!*

*Хай невольничі обличчя —
Кожду риску, кождий рух
Пройме гасло чарівниче,
Хай живе Свободи дух!*

*Хай утіхою нам стане,
Що такий великий час
Небайдужими застане
І в неволі нас!*

*Ми—в неволі ще, за дротом?
Дарма! Скоро мукам край:
День ще, два й — вільним народом
Вернем в рідний, вільний край!*

Друга російська революція.

Від шкільної лавки часто доводиться чути відомий античний вислів, що „історія є учителькою життя“. На жаль у дійснім життю, а саме на справжній історії народів мало коли можна констатувати слухність сеї вельми поширеної думки. Одначе подекуди можна її примінити до нової, другої революції у царській імперії. Порівнюючи з першою, зперед дванадцяти років, під тактичним і методичним оглядом, вона дійсно означає величезний формальний поступ, так, що в сім випадку не без рації можна сказати, що історія „magistra vitae“ (вчителька життя).

На першій російській революції майже клясично виявили ся всі основні недостачі російського революційного думання, себто незвичайний ідеологічний абсолютизм, програмовий догматизм і вперте доктринерство, а насамперед фанатичний максималізм в області тактики, який зовсім не рахуєть ся з політичними можливостями реального життя.

Російський інтелігент революційного напрямку мав дуже мало зрозуміння для дійсного життя, котре він силоміць втискав у тісні рами Прокрустового ліжка своїх теоретичних формул і радикальних засад. Він ніколи не сумнівав ся в слухності й підставовості своїх теоретичних думок. Дісгармонію поміж ним і життям він завжди ставив за вину сьому останньому. А коли дійсність суперечила його іноді дійсно „сірим теоріям“, то він з олімпійським спокоєм або іронічним глумом міг зауважити: тим гірше для неї, для життя, коли воно не хоче слухати його абстрактних приказів.

Се знадібок до характеристики російського революціонера в області, так сказати-б, чистого думання. В області-ж тактики характеризує його вище згаданий максималізм по брандівському гаслу: „все або нічого“, себто — без найменшого зрозуміння для еволюційного боку життя. Тому напр. Крапоткін і російські анархісти загалом зовсім по-важно гадали про те, що Росія зь стадії паризму навропеїстське понаде в анархістичний комунізм. У зв'язку зі сказаним зрозуміла далі перевага соціального елементу в російській революційній ідеології над політичним.

Досі була тут мова про головні ознаки російського революціонізму. Але в нім є чимало побічних прикмет, що органічно впливають з основних, вище згаданих. Не маючи заміру робити тут докладної аналізи російського революційного типу, ми обмежимо ся в нашій статі лише наведенням двох важніших: майже сектантського духа поодиноких політичних течій і гуртів, а потім незвичайної фракційности серед московських революціонерів і соціалістів. Згадаю лише для прикладу, що в часі першої революції московський анархізм, чисельно другорядний фактор у російським революційнім русі, налічував біля двадцяти всіяких гуртів, фракцій і течій. Що сі вище наведені прикмети російського революціонізму не були вельми пособлючими для інтензивного природного зросту революційного руху в Росії, не треба доказувати. Що вони дуже фатально вплинули на перебіг і висліди першої революції, тепер відомо кождому, хто трохи більше познайомив ся з історією подій у Росії у 1905—6 роках.

Сеї бік російської революційної проблеми добре з'ясований у відомий роман Ропшіна (одного з визначних революційних діячів), а саме: „То, чего не было“.

Тим більше дивує дотеперішній перебіг другої російської революції, яка поки-що зовсім не виявляє головних гріхів першої. Очевидно, при її розгляданню не слід забувати, що її зорганізовано й переведено серед зовсім інших обставин та в цілком иншій оточенню, що поки-що провід в неї — принаймні формально — має московський лібералізм та що чималу ролю в її технічній зорганізуванні відіграла Англія. Але все-ж-таки: її політичний реалізм, такий чужий російському політичному думанню лівого напрямку, незвичайно дивує. Так само, як перевага політичного

над соціальним елементом, котрий досі був хребтовим стовбом ідеологічного кістяка російського революціонізму.

Бо й дійсно. Російські революціонери досі завжди насамперед цікавилися тим, що буде „на другий день після революції“, й тому нехтували те неминуче, що насамперед треба зробити „останнього дня перед революцією“. У сім випадку саме навпаки найголовніше зроблено. Маю на думці рішучу ліквідацію основних підпор царизму: арешт міністрів, ізоляцію поліції та жандармерії, далі царофільських гуртів і правих політичних діячів, а насамперед скинення з престолу царя. Проклятування тимчасового правительства, вибір нового царя „з волі народу“, а не „з божої милости“ — се вже поступ у порівнянні до радикально-папіртового виборзького маніфесту після розгону першої Думи. Формальне удержання монархізму зі становища, коли так можна сказати, популярності революції так само є проявом політичного реалізму та розуміння вимог моменту. Так само, як і факт, що формально революційний переворот переведено майже зовсім поправно, так, що він може числитися на симпатії переважної частини громадянського загалу, серед якого є чимало елементів політично байдужих, для котрих форма значить все та які навіть приймуть революцію, як що вона одягнена буде, *comme il faut* (як треба).

Отже під технічно-тактичним оглядом се друга революція се безперечно крок наперед у порівнянні зі своєю попередницею. Чималий кусник нелегкої праці, себто ліквідації царизму, вона вже зробила. Се її плюс без огляду на її дальший перебіг.

Щодо сього справа незовсім ясна й легка. Бо не підлягає ніякому сумніву, що се революція у своїй праоснові, „нелише що несудільна, але навіть виразно роздвоєна“. Провід поки-що має бойовничий московський лібералізм, що мріє про побідне закінчення війни для Росії з чималими імперіалістичними здобутками (під сим оглядом міродатна відома воєнна програма Мілюкова, міністра заграничних справ у революційнім правительстві) та який душею й тілом готов служити й помагати ще більш глтайському англійському імперіалізмові; але підвалини сеї революції репрезентує народня маса, яка загалом і природно трактує революцію зі соціального становища, менше цікавлячи ся її політичним боком, і вже зовсім виразно противоєнно настроєна, як се видно нелише з її безпосередніх проявів після вибуху революції, але й з програмового виразного становища її думського заступника — Чхеїдзе.

Так само ясне, що фактично народня маса се вельми сильний складник у другій російській революції, що вона впливатиме на політику її офіційних керманічів. Се видно хочби з дуже радикальної програмової заяви нового російського правительства, демократизм якої значно перевищує політичну поступовість московського лібералізму.

Отже тому, хоч формально революцію переведено під бойовничим прапором: „війна до остаточности!“ — (з приводу чого дуже тішуть ся Франція й Англія), хоч московський лібералізм повалив царизм між иншим за його нахил до сепаратного миру з центральними державами фактично вона дуже легко та швидко може перейти в противоєнну фазу, бо — як слушно зауважив в італійським парламенті один соціалістичний посол: „революції ніколи й ніде не робили ся за війну, але завжди та скрізь — проти неї!“.

Зрештою колиб лібералізмови вдало ся вдержати ся на мостику революції й утримати навіть свій воєнний прапор, чому не вдасть ся протягом кількох місяців усунути страшенне безладде царизму в державнім механізмі. А веденне модерної війни вимагає насамперед майже годинникової точности у функціонуванні державного апарату. Таким чином друга російська революція, котра по бажанню її ліберально-буржуазних провідників мала причинити ся до продовження та побільшення всесвітньої війни, фактично поможе до її швидшого скінчення.

У кожному випадку справа війни буде її пробним камінем. Про її вплив на внутрішні відносини в Росії поки-

що, зрозуміло, не можна дуже багато наперед сказати. Більш певне, що царизм і самодержавне повалено вже остаточно раз на все, далі, що Росія входить на шлях справжнього конституціоналізму й європейського конституціоналізму у вельми демократичнім дусі. Що се стало ся раніше ніж у Росії розвивив ся справжній капіталізм і новочасна власна буржуазія, котрі в політичній симбіозі з московським імперіалістичним лібералізмом витворили-б згодом дуже класово-егоїстичний режим, се, очевидно, чималий плюс для її дальшого політичного розвитку й особливо зі становища майбутнього уложення в ній національних відносин і полагодження національної проблеми загалом. Московський лібералізм полагодив би лише більш менш дві справи: фінляндську й польську, подекуди також жидівську, що вже стало ся наслідком скасування протижидівських обмежень, себто в європейським дусі. Про инші він найрадше не хотів би ані чути. В теперішніх обставинах його природний розцвіт обмежить ся соціальними й демократичними прямуваннями здоу.

Тому зі становища російських „іногородців“ бажано, щоб, як мога скорше, обмежено провідну ролю лібералізму в революції, щоб революція проявила ся в своїм природнім вигляді та зо своїми всіма політичними наслідками, себто, щоб вона зліквідувала найгіршу спадщину царизму: національне поневолення, щоб вона врешті розбила страшенну східну „в'язницю народів!“.

H. V.

Дальший хід революційних подій в Росії.

Як повідомляють італійські часописі з Лондону, дипломатичні представники й воєнні аташе Англії, Франції й Італії заявили ся у Виконавчого Комітету та команданта петербурзької залого й заявили, що вони признають нове правительство й удержуватимуть з ними нормальні зносини.

Про відношення нового правительства до союзників можна довідати ся з циркуляра нового міністра заграничних справ Мілюкова до представників чужих держав і з його розмови з кореспондентами закордонної преси. Але відношення Росії до справи війни чи миру, очевидно, ще нерішене й сею справу мають передати на рішення установчих зборів. Голяндські часописі з 20 марта доносять, що установчі збори зійдуть ся в Петербурзі. Головою зборів буде найстарший член Державної Думи. Теперішнє тимчасове правительство й кабінет міністрів мають уступити в день скликання установчих зборів у зимовій палаті. Виборчі на фронті мають віддати свої голоси на того чи иншого кандидата. Установчі збори мають рішати лише про три справи: 1. про будучі політичні форми держави, 2. про основні державні закони й 3. про відношення нової Росії до світової війни.

Коли мають бути скликані установчі збори, ще не постановлено. Ліберали, які побоюють ся, що на установчих зборах вони не матимуть більшости, хотіли-б відсунути їх скликання на можливо довший час, а принаймні до кінця війни. Представники-ж робітників, що хотіли-б по можливості скорше скінчити війну, жадають скликання установчих зборів непізнійше ніж за 3 місяці. Не погодили ся ще ліберали з соціалістами й щодо будучої форми державного ладу. Ліберали є за конституційною монархією, соціалісти, а також міністер справедливости Керенський, є республіканцями.

Про різниці поглядів лібералів і соціалістів пише й англійська часопись „Times“: „Відносини між Виконавчим Комітетом і Думою з одного боку та робітничими представниками з другого викликають поважні побоювання; помірковані посли рахують ся з можливістю конфлікту між тимчасовим правительством і робітниками. Небезпеку сього конфлікту усуває поки-що Керенський, який є посередником між правительством і робітниками.“

По пізнійшим відомостям Керенський зробив ся найвпливовішою особою російської революції; його слухають безумовно більша частина війська та всі відділи післаних на сушу матросів. Заарештування й інтернування царя стало ся на приказ нового міністра справедливости Керенського; він також підписав і указ про скасування смертної кари в цілій Росії.

Керенський звернувся до збунтованих матросів з відозвою, в якій просить заховати спокій, припинити розрухи та пролив крові й не стріляти на своїх офіцерів, які держать тепер разом з народом.

Як доносить „Times“ з 20 марта з Петербурга, тимчасове правительство примушене рахувати ся з настроєм революціонерів і робити їм уступки. Коли цар зрік ся престолоа, він призначив великого князя Миколу Миколаєвича головним командантом армії. Не зважаючи на його популярність, тимчасове правительство уважало необхідним скасувати се іменування, щоб спинити пропаганду, й постановило окремим циркуляром, що головна власть в армії не повинна бути в руках членів родини Романових. Антидинастичний настрій зростає і в деяких інших містах. Навіть військо в часі паради в Москві ждало — по відомостям скандинавських часописей — республіки. Таж сама „Times“ доносить знову з Петербурга, що тимчасове правительство видало розпорядок, аби всіх членів дому Романових виключено від управи країною. Великого князя Михайла ніби-то просили зрети ся регентства.

Найновіші відомости дають пізнати, що революція прибирає все радикальніший характер і загрожує за одним разом скасувати всі соціальні пережитки старого ладу. З Стокгольму знову повідомляють, що в деяких місцевостях з Саратівщини та Вороніжщини вибухли аграрні розрухи. Селяне забили кілька управителів маєтків і зайняли поміщицькі землі. Воронізький губернатор Голіков, що поставив себе до розпорядимости революційному правительству, послав проти селян частини моголівського пішого полку та 16 полку уланів. Але салдати відмовили ся йти проти селян і застрілили 6 офіцерів, між ними й заступника команданта сьомої дивізії.

Селяне виступили також з своїми окремими жаданнями; 23 селянських делегатів жадують, аби старші річники салдатів можливо скорше відкликано з фронту для сільських робіт. Голяндські часописі повідомляють про виступи зорганізованого селянства з жаданням аграрної реформи на основі тої засади, що земля належить усім тим, котрі працюють на ній. Коли нецїла велика земельна власність, то бодай державні, удільні й монастирські землі треба передати селянам, щоб запобігти аграрним розрухам. Добре поінформована в російських справах англійська часопись „Times“ повідомляє, що тимчасове правительство має намір передати селянам кабінетські й удільні землі.

Інші відомости знову показують, що загальний революційний рух в Росії причинив ся і до початку національного руху поневоленних народів. З Стокгольму „Vossische Zeitung“ з 20 марта доносить, що на півдні Росії почали ся розрухи. Харківський губернатор, що прилучив ся до революції, зателеграфував до Петербурга, що робітництво його губернії рішучо відмовило ся підлягати утвореному правительству. Подібні-ж відомости прислав і катеринославський губернатор. Сі дві губернії є центром українського гірничого промислу. Треба думати, що українське робітництво відмовляє ся підлягати новому правительству не для того, що хоче повороту старого, але для того, що не довіряє російським лібералам.

В середу 15 марта посол Чхеїдзе довго радив ся з головою міністрів Львовим і міністром справедливости Керенським. Він повідомив, що Кавказ тепер політично поділений на дві частини. Його північна та північно-західна частина жадують республіканського державного ладу на соціалістичній основі, а в південно-західній і середній Кавказі розвинув ся сильний рух, який змагає до відірвання від Росії або бодай до заведення далекоїдучої автономії. Військо, що зна-

ходить ся на Кавказі, стоїть цілком на боці сього останнього руху. Подібне-ж звідомлення прислав генерал Янушкевич, шеф штабу великого князя Миколая.

З Мальме доносять до „Lokal Anzeiger-у“, що в російськїм війську, яке стоїть в Молдавії, вибухли розрухи, в котрих узяло участь понад 40.000 салдатів. В сутичках між салдатами й офіцерами армії Гурка убито кількох офіцерів черкеських полків. 16 марта головний командант видав відозву, в якій повідомив, що південно-західна армія приєднується до нового правительства, а після того розрухи затихли.

Бюро Райтера повідомляє з Петербурга під датою 23 марта: В Херсоні 1700 засуджених в'язнів відібрали зброю у сторожі, пробрили ся на другий кінець тюрми й увільнили ще двіста в'язнів. Після сього вони виломали двері в'язниці й увільнили решту в'язнів. Увільнені розсіяли ся по місті.

Одно з важких питань, які має розв'язати революція, се фінляндська справа. І вона вже наближаєть ся до розв'язання. Шведські часописі з 20 марта доносять з Гапаранди: „Сьогодні прибули до Торнео делегати Виконавчого Комітету. Вони офіційно повідомили місцеві власти, що революцію переведено й корпус жандармів розв'язано. Говорять, що цілий корпус жандармів в числі 600.000 люда має післати на фронт. З петербурзьких в'язниць випущено 200 політичних в'язнів Фінляндців і з улаборської в'язниці 15. Голова фінляндського союму Свінхувуд і шеф гельсінгфорської пожарної команди Вазеніус знаходять ся вже по дорозі з Сибіру до Фінляндії. Фінляндське населення спокійне, але поводить ся стримано та з деякого роду недовірем, бо тимчасове правительство має зажадати рекрутування Фінляндії за повернення фінляндської автономії. Петербурзькі депеші повідомляють, що російська рада міністрів обговорювала на надзвичайнім засіданню справу видання маніфесту про повернення старих прав Фінляндії. І такий маніфест дійсно незабаром видано“.

Відомість про арешт фінляндського губернатора Зейна викликала велику радість між Фінляндцями, але щодо нового правительства — вони чекають, чи склечуть фінляндський сойм, що дуже правдоподібно. Але поки не розв'яжуть зрусифікованого фінляндського сенату й поки не поверне голова сойму Свінхувуд, Фінляндці ставлять ся до нового правительства скептично. Генерал-губернатором Фінляндії іменовано бувшого члена Думи Стаховіча, а проф. Корфа з Гельсінгфору його адютантом.*

Деякі групи фінляндського громадянства висловлюють ся за цілковитою самостійністю Фінляндії, а коли се буде неможливе, то жадують бодай інтернаціональних гарантій для фінляндської конституції.

Численні вістки свідчать про зріст впливу робітництва в Росії.

„Hamburger Fremdenblatt“ доносить з Петербурга під датою 22 марта, що в Таврійській палаті в головній залі відбувають ся засідання робітничого виділу. Головною темою його нарад є справа: війна, чи мир. Робітники заявляють, що вони провадять війну лише проти гнобителів, але не проти чужих народів. Німеччина мусить дати гарантії, що Поляки зможуть зорганізувати ся, як вони хочуть, і вибрати бажану їм форму правління. Тоді усунеть ся одну з важких перешкод до мира між Росією та Німеччиною. До виділу робітників і салдатів у Петербурзі прибувають сотки делегатів від війська та робітників з провінції, щоб узяти участь в нарадах виділу.

Берлінські часописі повідомляють з Стокгольму під датою 22 марта, що в Петербурзі видано відозву соціалістичних революціонерів, в котрій між инш. ждаєть ся негайного розпочаття мирних переговорів і повної волі всіх чужих народів російської держави.

З Стокгольму доносять: „З кругів російського робітництва повідомляють, що робітники виставили виборчу

* Подана в попереднім числі вістка про призначення губернатором Фінляндії посла Родічева показуєть ся неправдивою.

платформу до установчих зборів, яка містить дві головні точки, республіку й мир.

З соціалістичних кругів з Швейцарії доносять, що Керенський заявив, що нове правительство покличе всіх вигнанців назад, прийме їх з пошаною і дасть їм змогу провадити свою працю в новій Росії. Післанці Виконавчого Комітету обіздять місця вигнання та з триумфом привозять вигнанців до столиці.

„Times“ доносить, що вибори до установчих зборів в Росії можуть бути дуже небезпечні для дальшого ведення війни, бо дадуть можливість республіканцям і миролюбним соціалістам розвинути широку агітацію.

Французькі й англійські часописи дуже незадоволені тим, що демократичні елементи російського громадянства, а в першій мірі робітники й салдати мають великий вплив на тимчасове правительство.

Французька „La France“ пише: „Револуція стріне лише тоді симпатію Франції, коли вона дасть Росії більшу можливість побідити“.

„Times“ доносить з Петербурга, що всі великі князі зложать свої військові рани. Перший зробив се князь Кирило, для сьогож ніби-то приїздить до Петербурга й Микола Миколаєвич. Алексєєв певно буде генераліссімусом. Головний провід над військом обійме певно комітет національної оборони під проводом міністра війни. Міністер війни Гучков заявив кореспондентови „Times-a“, що переговори між правительством і комітетом робітників та салдатів посувають ся наперед. Наслідком сих переговорів видано поклик до армії на фронті, щоб офіцери й салдати дружно бороли ся проти ворога. Комісарі Думи відіхали до різних частин фронту. Голова міністрів князь Львов повідомив російських журналістів, що з війською деяких розрухів на північній фронті всі інші армії заховують ся льояльно.

В розмові з співробітником англійського „Daily Telegraph“ Мілюков заявив, що тепер ще рано говорити про вплив революції на заграничну політику, але він переконаний, що Росія тепер сильніша ніж коли будь. Нічого не постановлено про зміну політики супроти Польщі після того, як цар зрік ся престола. Обіцянка утворити вільну злучену Польщу під скінтром російського царя підлягає тепер, розуміть ся, переглядови. Але в неспокоїні бурливі дні революції нема часу радити над сим. Мілюков гадає, що заступники робітників у часі практичних робіт зменшать свій радикалізм і поширять свій світогляд.

„Temps“ повідомляє з Петербурга: Голова поступового блоку в Державній Раді заявив голові міністрів князю Львову, що всі члени поступового блоку стоять до розпорядимости нового правительства. Такуж заяву зробила і група Нейгардта. В Петербурзі ще не знають, чи буде істнувати верхня палата по зваленню старого правительства.

„Corriere della Sera“ доносить з Петербурга про заяву Мілюкова, що династичне питання в Росії має розв'язати воля народу, а бюро Райтера повідомляє, що Виконавчий Комітет, центральний комітет і парламентарна фракція конституційно-демократичної партії на нараді про майбутню форму правління в Росії висловили ся за демократичною республікою. Сю ухвалу мають предложити загальному зїздові партії, який відбудеть ся в Петербурзі 7 квітня.

„Petit Parisienne“ з 25 марта доносить з Петербурга, що провізоричне правительство має намір призначити революційний трибунал, який має рішити про долю міністрів та інших осіб, оскаржених за зраду нації. До трибуналу належатимуть визначні адвокати й члени Державної Думи.

З Стокгольму повідомляють: На першій засіданні Синоду після революції новий прокурор синоду, член Думи Львов, висловив свою радість, що православна церква одержала волю.

Французькі часописи доносять, що московська міська дума жадає скликання установчих зборів до Москви.

В розмові з співробітником агентства „Радіо“ Мілюков між иншим заявив, що Росія бажає тепер більш ніж раніше

здобути Царгород. Росія хоче також увільнити (!?) поневолені нації Австро-Угорщини, а також відбудувати в ширших ніж перед війною межах розбиті Німеччиною Бельгію, Сербію та Румунію. Мілюков хоче крім того зорганізувати південне славянство біля Сербії й сотворити непереможний вал проти німецького честолюбства.

А в той час, як Мілюков виголошує свої фантазії про визволюванне поневолених народів Австро-Угорщини й інші імперіалістичні нісенітничі, поневолені народи Росії щораз голосійше підіймають голос про своє визволенне зїд „визвольниці“ Росії, не дивлячи ся на те, що на її чолі стоїть тепер Мілюков і Ко.

З Стокгольму доносять, що лотиський національний комітет в Ризі та Гельсінґфорсі видав відозву, в якій він жадає автономії для Логішів. Деякі вуличні промовці в Ризі жадали відірвання від Росії, засновання республіки лотиського народу та розв'язання лотиських батоліонів, що стоять на фронті.

Положення в Туркестані неясне. Коли правительство запитало туркестанського генерал-губернатора Куропаткіна, чи може він гарантувати за прилучення населення до нового правительства, той відповів, що місцеве населення післало мужів довіря до Хиви й Бухари, певно для того, щоб виступити разом з ними. Бухарський емір уважатиме теперішню пору за відповідну, щоб заснувати незалежну від Росії середньоазійську державу.

З італійських джерел також повідомляють, що Естляндія післала в справі автономії делегатів до Петербурга.

Не лишаєть ся позаду й Україна, хоч поводі і з великою бідою передістають ся через границю вістки про участь України в революційних подіях.

Стокгольмський кореспондент берлінської „Vossische Zeitung“ Макс Т. Берман доносить до понеділкового числа (ч. 155 з 26 марта) між иншим ось що: „З Києва й Полтави прийшли вістки, що там почав ся український сепаратистичний рух. У понеділок переходили походом головними вулицями Києва величезні маси народу з співом українських національних пісень і з окликами: „Геть з московською неволею!“ На головній вулиці, Хрещатику, прийшло до бійок з великими, незовсім тверезими гурмами вояків, що волочили ся безкарно по місті, а притім було багато ранених. Коли на другий день відбувала ся там на приказ з Петербурга так звана військова парада, причім зрештою дефілюючі салдати повівали червоними прапорами, а робітники співали маршів, прийшло до сутичок з українськими та польськими націоналістичними товпами й „патріотичний перегляд армії“ розв'язав ся в гурми без порядку“.

З інших осередків України нема покищо вісток, хоч зовсім певне се, що Київ і Полтава не стоять відокремлені у висловленню української барви в теперішній російській революції.

„Petit Parisien“ повідомляє з Петербурга, що Фінляндці рішили утворити національну армію, яка має воювати поруч з російським військом, але під умовою, що Росія признає фінляндські закони й дасть більш вільности ніж тимчасове правительство. Ся вістка з французького джерела вимагає перевірки.

Визвольний рух поневолених народів заставляє тимчасове правительство не зволікати з приготуваннями до розв'язання національної проблеми. Як її хотять розв'язати, — инша річ, але приготування роблять ся. Часописи доносять, що Керенський готовить закон, який має скасувати всі обмеження соціалні, релігійні й національні.

Про становище армії певних і ясних відомостей нема, але порядок і тут привертаєть ся, про що свідчать донесення про зложення військами присяги новому правительству. По петербурзьким відомостям з Копенгаги головний командант армії Алексєєв та інші вожди повідомили раду міністрів, що всі армії присягли на вірність вітчизні та новому правительству. По італійським відомостям генерал Рузський і головний командант кавказької армії Юденіч присягли на вірність тимчасовому правительству. Командант середньо-

західного фронту Еверт уступив і його замінено генералом Лешицким. Київський Виконавчий Комітет держить генерала Іванова в домовім арешті.

„Nationalzeitung“ доносить від російської границі: Новий петербурзький офіцерський комітет видав відозву до всіх салдатів і обов'язаних до військової служби, в якій він кличе їх можливо скорше повернути в ряди війська. З сього видко, що значна частина петербурзької залози відмовила ся повнити військову службу. Багато салдатів скинули вже з себе уніформ і переодягли ся в цивільну одіж. Ся відозва кличе також населення повертати видану йому в часі розрухів зброю, але до збірних пунктів Виконавчого Комітету зносять дуже мало зброї. Салдати, які брали участь в революції, увільнені від служби на фронті і з них утворить ся нову Івардію.

Робітничий комітет в порозумінню з промисловими кругами Петербурга й петербурзької округи завів у всіх варстатах 8-годинний робочий день, який має запровадити ся і в цілій Росії.

Кореспонденція „Rundschau“ повідомляє з Стокгольму з 23 марта, що в Москві урядует революційний комітет, зложений з 15 членів міської думи. З огляду на продовження розрухів у Москві фактичне урядування в місті передано голові виконавчої комісії московського губернського земства, який має під собою також військо московської воєнної округи. Московського воєнного команданта, генерала Красовського, й московського поліцмайстра по переслуханню перед народнім судом, який функціонує на місці воєнного суду, засуджено на смерть.

Тимчасове правительство усунуло непевних губернаторів з посад і заступило їх предсідателями губернських земств.

М. Троцький.

Офіційні комунікати про революцію.

Звідо́мленне тимчасового правительства про побіду революції.

Петербурзьке телеграфічне агентство доносить під датою 22 марта:

По останнім вісткам ціла Росія включно з Фінляндією, Туркестаном і Сибіром прилучила ся нового правительства, поставленого нараз у царській державі Думою при сильній підмозі патріотичних військ. Ніколи ще не тривала революція так коротко, як отся, що немов запальний гніт вийшла з Петербурга, в кількох днях запалила цілу країну й довершила повного відродження. Джерела сього явного успіху треба шукати в льогічній необхідности, яка від ряду літ, а вже передовсім в останнім часі цілому російському народові, добре свідомому справі, дала доказ, що державу втручено-б у пропасть нещастя, котрого й не направити, й соромно покінчила ся-б війна, колиб давнє, наскрізь розніжене правительство під проводом розніженої династії далі вело політику гнету народу, що паралізував усї творчі сили. Тому в Петербурзі почув ся клич: „Геть зі старим спорохнявлим режимом! Хай живе вільна демократична держава!“ й він поніс ся одностайно по цілій Росії, по тій Росії, що одним замахом і майже без болю позбула ся кайдан абсолютної монархії.

Дійсно державний переворот коштував Росію з її 130 мільонами населення по обчисленням 2000 убитих і ранених. Се число представляє розмірно невеличку дробину в порівнанню з загальною сумою жертв революцій інших країв, які знає історія.

З тої самої причини Росія, а тим більше Петербург, де нелад тривав найбільше тиждень, почала наново майже цілком нормальне життє, бо кождий прилучаєть ся швидко до нового режиму. Час, коли царь і його фаворити душили країну, являєть ся немов марою, яка щасливо розвіяла ся від світла політичної волі. Сеї волі уживає Росія тим більше, що нове правительство робить усе можливе, щоб без найменшої проволочки здійснити основи, які оповістило в своїм маніфесті першого дня, коли прийшло до власти. Політична амнестія, повне привернення фінляндської кон-

ституції й інші ліберальні розпорядки військового й цивільного характеру є дійсно найкращим доказом того.

Нове правительство, яке з вдоволенням прийняло та щиро піддержало населення, покидало губернаторів і віце-губернаторів, з яких увязнено відомих прихильників старого режиму, й перенесло місцеву управу на предсідателів земств яко тимчасових комісарів. Щоб забезпечити край перед усякою спробою протиреволюції та монархістичної пропаганди, правительство позбавило волі колишнього царя і царицю й відокремило їх у палаті в Царськім Селі.

Міністер справедливости Керенский вніс на міністеріальній раді проєкт закона скасування смертної кари, поробив приготування, щоб допустити жінок до виборів до установчих зборів, і приказав далі улєкшити всіма можливими способами поворот до Росії всім тим, що вивандрували або стали засланцями за політичні провини. В дуже багатьох містах заступлено колишню підкупну поліцію утвореною з мешканців міліцією, що скрізь удержує цілковитий порядок. Таку саму міліцію зорганізовано також у Петербурзі, що прийняв знов майже свій звичайний вигляд. Петербурзькі часописи виходять вже непокалічені цензурою. Весела топча суне вулицями й заповняє крамниці. Безустанно відбувають ся численні політичні сходини та збори, яких ніколи не допускали колишні бюрократичні адміністраційні урядники, й наповняють столицю живим публичним життєм. Театри розпочнуть наново представлення в неділю. Кіна приготувають фільми, які представляють події з революції. Одиноке, що пригадує великі пережиті дні, се червоні прапори й символи волі, якими прикрашено дуже багато домів, як і велика червона хоругва на даху Зимової палати, котра згідно з ухвалою правительства стане осідком установчих зборів, які незабаром зйдуть ся.

Вістки з провінції такі, що захочують. Вони доносять майже одностайно про радість населення, що увільнило ся з ярма царизму, як і про тверду волю краю ніколи вже не піддати ся йому.

Америка й почвірне порозумінне признають тимчасове правительство.

Петербурзьке телеграфічне агентство доносить під датою 23 марта:

Посли Франції, Англії, Сполучених Держав і Італії передали сьгодні спільно міністри заграничних справ урядове признање тимчасового російського правительства з боку їх правительств. Рівночасно просили визначити день, коли могли-б урочисто повторити повідомленне признања.

Фінансові справи.

Петербурзьке телеграфічне агентство доносить під датою 26 марта:

Оповідненне тимчасового правительства, що появило ся сьгодні перед полуднем, говорить: Тому, що захитанне підстав нашої народньої господарки в часі війни може принести краєви безмежне, незагійне нещастє, заявляє тимчасове правительство, що воно совісно й без виїмків виповнить усї перейняті від старого правительства грошеві зобов'язання, а саме плаченне відсотків і сплату державних довгів, довершенне умов з торговельними й промисловими кругами, винлату платень і доживотних рент урядників і т. д. Так само, як досї, треба збирати всі податки, скарбові доходи, мита й інші дачки аж до зміни на основи нових законів. Правительство поручає державним властям найбільшу ошадність в ужитку державних грошей і установить в сій цілі успішні надзорні міри.

Тому, що війна пожирає страшні окремі кошти, правительство не зможе обійти ся без підвищення більше податків. Одначе нова податкова система, вироблована в міністерстві фінансів, розділить усї видатки відповідно до фінансової спроможности ріжних клас, зобов'язаних платити податки.

Петиція полонених Українців у таборі Фрайштадт.

На вістку про політичний переворот в Росії полонені Українці в таборі Фрайштадт в Австрії уложили петицію до революційного правительства, покрити тисячами підписів і закликаючи полонених в інших таборах і на робітничих командах укладати такі самі петиції, збирати під ними чим більше підписів і пересилати на адресу: Ukrainische Kriegsgefangenenorganisation in Freistadt, Ober-Österreich. Зміст сеї петиції такий:

„До Революційного Правительства Росії. З невимовною радістю зачуваємо ми, полонені Українці табору Фрайштадт у Австрії, про вибух у Росії революції й перемогу революційного народу над старим царським порядком. Розбиття царизму й вибуху революції ми бажали завсіді, готовлючись і тут у полоні стати в ряди борців за загальну свободу й кращу долю рідного народу. Мріяні нами події застають нас ще в неволі й нас обгортає великий сум, що ми не можемо особисто покласти в жертву свободі України й Росії свого життя. Ми пересилаємо звідсіль свій глибокий подив і вдячність борцям з народу, нашим братам-саддатам, що стали на бік народу проти царської неправди, й керманичам революції, висловлюючи при сїм свої бажання:

„Щоб в основу нових, як тимчасових порядків, так і нових основних законів заложено й переведено до краю повне народоправе (повнота влади народови);

„Щоб при перетворенню Росії на демократичну державу повно вшановано національні права окремих націй. Як Українці жадаємо, щоб український народ, який поклав неменші жертви для свободи Росії ніж інші народи, дістав повні національні права на своїй власній землі через привернення основ Переяславського договору 1654 р., безправно порушеного московськими царями;

„Щоб українському селянству привернено назад відняті царями в українського народу й роздаровані царським слугам землі;

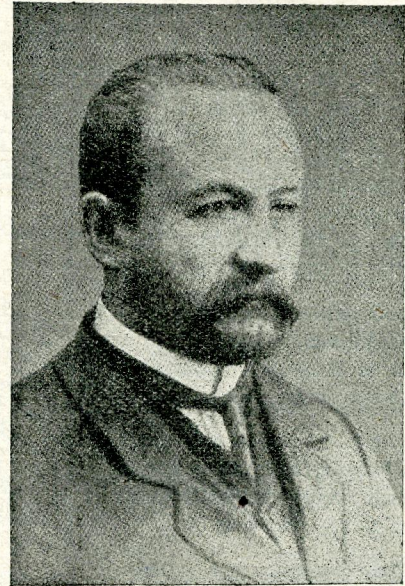
„Щоб в інтересі розпочатого народом великого діла заключило правительство революції як найшвидше мир на основах, які гарантували-б вільний розвиток всім народам Європи“.

Готовсь до боротьби!

(Поклик до полонених Українців).

Президія Союзу визволення України оголошує такий поклик до полонених Українців:

Вибила врешті година погібелі кривавого царизму. За всі кривди, стинені царями і їх прислужниками народам Росії, прийшла давно мріяна і заслужена кара. Революція, неминучий вибух якої ми передбачали від того дня, як спалахнула війна, охопила цілу Росію скорше, ніж того можна було сподіватись. Власть опинилась в руках народніх представників, а в перспективі зарисовується запровадження в Росії демократичної республіки. Разом з демократичними

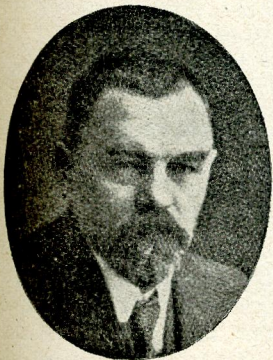
Князь Львов.

Президент міністрів і міністер внутрішніх справ революційного міністерства в Росії, голова Союзу земств.

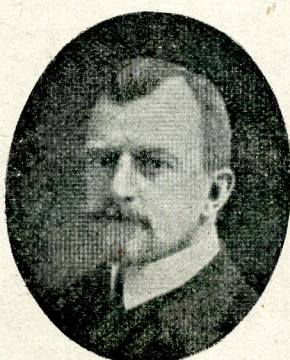
елементами всіх народів Росії бажаємо запанування нефалшованого народоправства і маємо надію, що до сього прийде. В сій цілі мають бути скликані установчі збори і вони рішать, хто і як має правити російською державою. Сподіваємось, що се рішення відповідати буде засадам поступу, свободи, рівності і справедливости. Рівности і справедливости для всіх людей, для всіх націй.

І перед нашим народом розкривається широке поле боротьби за своє визволення. До сеї боротьби мусимо тепер же стати, мусимо до неї належито приготувати ся. Мусимо виставити в усій повноті наші національні постулати і змагати до переведення їх в життя. Тільки тоді загальні політичні свободи будуть мати для нас реальну вартість, коли цілий український народ, ціла українська земля дістане запоручення повної своєї самоуправи. Але се треба вибороти. А в сій боротьбі потрібна організація, потрібні матеріяльні засоби. Може вже недалекий час, коли сотні тисяч полонених Українців повернуть до рідного краю, щоб там приложити свої руки коло збудування нової вільної України. Поки се наступить, — використаймо тут час, зорганізуємось і складаймо датки на Український Бойовий Фонд. І вже тепер, як можемо і чим можемо, спомагаймо революцію, бо перемога революції є й нашою перемогою. Сконцентруймо всі свої духові й матеріяльні сили на одну велику ціль — привернення волі й незалежності нашій рідній землі — Україні.

Жертви надсилати під адресою Nachrichtenblatt des Bundes zur Befreiung der Ukraina, Wien, VIII, Josefstädterstraße 79, T. 6, з допискою „На український бойовий фонд“.

Сергій Шидловський,
член Вик. Ком. Думи.

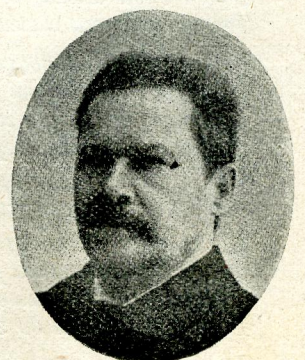
Борис Енфельдт,
член Вик. Ком. Думи.

Олександр Іучков,
міністер сухопутних і морських сил Росії.

Андрій Шінгарій,
член Вик. Ком. Думи
й міністер рільництва.

Іван Іоднев,
державний контролёр.

З великих днів.

I.

Не днями — роками плмили-допливали
До неба ридання чийсь та жалі,
Неначе захистку на небі шукали,
Мов тісно їм стало внизу, на землі.

І довго, — роками байдуже дивилось,
Вдивляло ся небо величне, ясне
У те, що під ним, на землі десь творилось, —
Вслухалось байдуже, німе, мовчазне.

Та десь то не стало, не стало терпіння —
Престол мабуть скутали хмари пусті,
На них-червоначих, прокляття й моління
Плмили-прплмили у простори святі.

І небо прокинулось — рано, чи пізно
Хтось в небі Великий чуливо здрігнувсь,
Бо мабуть престолови стало вже тісно,
Бо в хмари криваві престол уорнувсь.

II.

Посланець неба шлuku втіхи
На землю стомлену ніс;
Яким промінням щастя, сміху
Цвіла вона, як сльозом ріс.

По волі Вищою наказу
Того квітчати нею мав,
Хто найбологійшу образу
Від духів гора відчував.

Летів так вільно, плавно, легко, —
Краса в красі небесних чар,
Поки земля була далеко,
Повита пеленами хмар.

Та лиш надхмарній простори
Посланець неба проминув,
Як мук моря, як гора гори
Пресвітлим зором осянув.

Спинивсь під хмарами, в блакиті;
Замисливсь. Серце зайнялось
Онем жалю. „Невжеж на світі
Все трійлом мук перейнялось?”

Гей, мабуть так, коли за хмари
Зітханья чути, плач людський;
Гей, мабуть так! Немодські карі
Терпять на світі рід людський!“

Послушний Вищому велінню —
Як мало зможу довершити!
Одній душі якійсь в терпінню
Терпіння, муки полекити!

І знов у хмари непрозорі
Ворнувсь Ясний, як в шати шат —
Вертавсь туди, де ясні зорі
В красі відвічній мерехтять.

III.

Послушний Вищому велінню,
З вінком задуми на чолі,
Повитий смутком, смутку тінню,
І знов летів він до землі.

І знов ту шлuku яснозору
В руках трепещучих тримав;
Чи не всіх мешканців простору
Землі всієї втішити мав?

Ні, мабуть ні, бо хмари смутку
За вістуном небес плмили
І ясну постать, постать чутку
В серпанок жалю одягли...

IV.

А на землі було ще темно,
За морем сонце спало десь
І сірі сутінкі непевно
Тримали в тінях світ увесь.

Вістун небес літав в шуканні
Тих душ, що горем упились,
Аж поки бризки злототкани
Зда ір на землю помилсь.

І як під натиском загрози
Втікли десь тіні — ночі в слід, —
В красі страшній страшною слави
Повстав в очах послання світ:

V.

Там, де вчора ще цвіло,
Де пишало ся село,
Там немав вже села —
Заверюха все змела.

Тільки чорні димарі
Глядять сумно до гори,
Наче бачать щось вгорі,
Наче просять щось зори.

Може шлють німий докір
В іору, в небо, в царство зір
І оскаржують ясне,
Чом воно так мовчазне?

Може просять, аби грім
Гнівом Господа страшним
Їх також рознопелив,
По руйнах розстелив.

Може тяжко, ірко й їм,
Їм, бездушним, мовчазним,
Бути свідками сих днів, —
Днів руйновання країв.

VI.

Там, де вчора жили,
Розвивались, цвіли
Люде в щасті, добрі, —
Там стоять димарі.

А де-ж люде з села?
Заверюха змела:
І старенькі й малі
Розбрелись по землі.

Звідки-ж зойки, плачі
І у день і в ночі?
Здалеки десь їх чути —
Ізза дроту мабуть...

VII.

І старі і малі задротовані,
З краю рідного евакуовані...

От туди
За дроти

Гилку втіхи ясну
Занеси,
Прикраси

Нею дійсність страшну.

Там старі дідусі
Сиві, зорблені всі,
Що вік довгий жили
(Може й втіхи плмили),
На заході віку
Допивають, поть... ірку!

Там сини-юнаки
Й молоденькі доньки
Дні життя золоті
В невимовній нужді
Зустрічають сумні
Дні життявотві бесняні...

Там маленьких дітей
До засохлих рудей
Молоді матері
(Горем, лихом старі)
Тулять, горнуть... Дарма!
Діткам їстоньки нема...

VIII.

Надлетів,
Олядів
Витвір гора страшний, —
Мов умлів,
Опанів
Хмелем муки Ясний.

Блідли, гасли слова,
Змиті бризками сліз —
Низько так голова
Похилила ся вниз...
...Тут ні утіха, ні слово Боже
В горі людському не допоможе...

IX.

Летів далі Ясний,
За ним клич голосний
Навкруги залунав, —
Клич до помочи звав:

„От туди —
За дроти,
Люде, жертву несіть, —
В чужині
Дні страшні
Малим діткам скрасіть;

Найнещаснійшій жертви війни
Від суспільства підмоги чекають“...
Мов в проваллях відомін луни
Зуки кличу розбиті зникають.

„Обізвітесь, усі, хто живе ще,
В кім не засли людяні воїні,
В кого серце чутливе трепеще
І тепер, навіть в сі страшні дні“...

Хтось обізветь ся, грейцара кине
Й знов своєю дорогою йде...
А за дротом і вяне і гине
Все найкраще, що в світі цвіте;

Чим пишануть ся горді краї,
В що найбільші надії вкладають...
Страшно вимовить: дітки малі,
Діти пишаних ланів голодають...

X.

Де-ж широкі лани,
Повні хвил золотих?

Мабуть кося війни
Не минули і їх.
Скрізь—руїна, пустирь
По ланах, городях...
Тільки крик, тільки звір
І панують в степах.

Тільки чорні круки
Деся за ір, здалеки
Налітають куртом,
Обідають кругом.

XI.

Розходив ся, розуляв ся
Дух руїни, дух страшний,
Мов злорадісно завзяв ся
Знищить цвіт землі ясний.

Світлом прікрасів розжевів
Людству очі засліпив,—
Галасом побід дешевих
Сяйво Правди заступив.

У боях завзятих, „славних“
Топить цвіт людства в крові;
І руйнує непоправно
Всі придбання вікові.

Дні, роки людство шалів
У кривавім тумані...
Розум стихне, серце мліє
В сі „великі“, „славні“ дні!

XII.

Тільки чорні круки
Деся за ір, здалеки
Налітають куртом,
Обідають кругом.

Щось шукають, довбають. „Кра-кра!
Гей, велика тепер в пора:
Марші, гимни та свята побід
Захопили весь світ.

Сотні літ живемо ми, кра-кра,
Та не чули такого „ура“,
Що й по той і по сей бік зараз
Галасує: „Побіда у нас!“

То мабуть в світі Правда, кра-кра,
Як вулкан, яким диме юра,
З кожним роком вперед, з кожним днем
Тлів слабшим огнем.

Ха-ха-ха! А нам з того, кра-кра,
Гей, немало поживи, добра,—
Поки кровця тепленька тече,
Почуляємо ще!

Нехай кождий з нас, кождий, кра-кра,
Як найбільше очей видира,
Щоб як дні сі великі минуть,
Було чим спомянуть!

Поспішаймось, кра-кра, поспішаймось,
Надаремно хвилинки не займось,
Бо і тут, бо і там після боїв
Спить, кра-кра, як багато героїв!“...

XIII.

Сплять в степах юнаки, заколисані
Снівом—промом некогольного бою...
„Чи діла їх деся будуть записані?
В якій книзі й якою рукою?“...

Запит той по степах, над могилами,
Окривавленим птахом літає,
Над хрестами з шлячок, похилими,
Мов хрестів сам про себе питає.

А вони виглядають байдужими,
Наче хочуть байдуже сказати:
„Тих, хто йшов без страху перед дужими,
В світі буде кому записати.“

„Гей, колиб то ви, свідки мовчазній,
Деся на суд історичний повстали,
Своїм словом—промовою вчасною
Тим борцям оборонцями стали!

Сплять герої без втіхи життєвої —
Пізно з втіхою Янол зявив ся,
Коли їм до будови до нової
Шлях колиською смерті встелив ся...

XIV.

А он там... Он туди
Полети:
В чужині, по горах,
По ярах

Виступають
За рядами ряди,
Ще живі, молоді,
Ідуть, співають:

„Гей, отамане,
Батьку і пане,
Ми нерозлучні з тобою:
Тільки прикажеш,
Шлях нам покажеш, —
Кинемось сміло до бою;

Шляхом терновим
В царство обнови,
Шляхом колючим підємо
В чужу чужину, —
Там за Вкраїну
Голови буйні складємо“...

XV.

Співи, марші, гимни лють ся
З уст воляцьких, молодих...
Дітки, дітки! Груді рвуть ся, —
Вам співати-б ще не тих!“...

XVI.

Гей, ми — не діти,
Годі сидіти,
Думати думи сердешні;
Гетьте з сльозами!
Присуд над нами
Винесуть роки прийдешні.

Стежки тернові
В гори снігові
Трупами, трупами вкриєм;
На долю нашу —
Кривд повну чашу
Світови очі розкриєм!“...

XVII.

Летів над ними, над рядами,
І гордо, звучно промовляв,
Немов Господніми устами
Борців на труд благословляв:

„Ідїть, ідїть, вперед стреміте,
Великим славні, хоч малі; —
Дїлами гордими встелїте
Простори рідної землі.

Ідїть, ідїть! Ридав Мати —
Тї сльози висушити час;
Коли-ж на суд прийдесть ся стати,
То стану я і Бог за Вас, —
Так, так, ідїть,— не час ридати!“.

XVIII.

...Ідуть, співають:

„Гей, отамане,
Батьку і пане,
Смерть за свій край — верх відради!
Що в сумнійше,
Що в страшнійше,
Як поневолення зрати?“

Сміло підємо,
Грати порвємо, —
Вирвємо Матір з неволі;
Світови всьому
Крикнем глухому
Про наше право до волі!

...Трупами, трупами вкриєм;
На долю нашу —
Кривд повну чашу
Світови очі розкриєм!“...

XIX.

...Летів...

Зустріє співця. Не на розпутьті
Дзвонила арфа золота, —
В тюрмі ридали струни скуті
І напівзамкнені уста.

Над ним схилився посланець Бога
І шлюку втіхи потрусив;
Уста німі напівнімого
І струни сміхом прикрасив.

Сльозами сміху з шлюки втіхи
На струни перли полимив
І нові звуки сміхом муки,
Огнем проклонів зайнямив.

XX.

І далі з шлюкою ясною
Летів по світу посланець,
Вторнувшись думкою сумною,
Питанням: де-ж мета, кінець?

Коли найду? Кою вквітчало
Вінком утїх, що Він послав?
Де та безодня мук, одчаю,
Яку заповнить, стерти мав?

XXI.

То не шлюки берізки понурої
Під ударами бурі тремтять, —
То — захоплені нищою бурею
Дрібні дітки без мамії пишуть.

Їх в розстріляній пустій покинула
Та відшукувать татка пішла;
Гей, шукаючи, мабуть заинула
І сама і його не найшла...

В хаті порожньо, безладно —
Кульки стїни решетять;
Дітки з плачем, безпорадно
Все на Боженьку глядять.

Порозкидано все в хаті —
Перед боем тут бул и,
Щось приходили шукати,
Кудись вуйця повели.

І колиську обирали, —
Стало нічим привязать;
Мамцю теж на щось питами,
Мамцю теж хотїли взяти.

Пустка... Дітки... І колиська
Без вірвечок-гойдунів...
Все то — тільки крапля, риска
На картині з наших днів!

XXII.

Ще до діток з привітанням
Посланець не підоспів,
Як утомлених чеканням
Діток сон приолубив.

Потім стрільно прилетіло
Ще одно десь здалеки, —
Дітське тіло... Ніжне тіло...
На дрібненькі п'яматки!...

Там тепер чорніє яма,
Де життя воює яснів...
Тоже не риса — ціла пляма
На картині з наших днів!

XXIII.

Громи грому відбивались
Ті плями в серії посланця,
А плями все росли, звалялись
Без початку і без кінця.

І знов летів, знов рвав ся далі,
Немов шитив його наказ,
Немов з землі, з кліщів печалі
Хотілось вирвати ся враз.

XXIV.

Не все, посланче ясноворий,
Не все ще бачив на землі:
Ще в невольничій таборі,
Ще в військовій тпнталі.

Там — жертви в самооблуди,
Там — жертви гордої краси
І їм, здавало ся-б, не буде
Утіха зайва в сі часи.

Ті, що здались під реїт шуму,
І ті, що виконали все;
З них кождий дума вірку думу
І кождий свій тягар несе.

Між ними тих, посланче Бога,
Утіш, як стане сил, утіш,
Кому і в сляві дня ясноту
Став світ над темну ніч темнійш.

Хто вже не вледить фарб всесвіта,
Кому і сонце привітне
Вже не доиле свого привіта,
Бо той привіт їх не діткне...

„Так, так“, — зітхав, — „які безмірні
Людей тих муки облягли...
Та їм утіхою, — що вірні
Вони так вірно хрест несли...“

Є мука десь — страшнийша муки, —
Її я мушу віднайти, —
Кому звязала серце, руки
І мозок, душу й вільні рухи,
Тому сю п'яку принести“...

XXV.

То не біла голубка, розлучена
З сизим голубом, плаче-квилить, —
То сирітка-дівчина заручена
Хоче Бога благати, вмолить.

Щоб вернув їй того одинокого,
Всі надії життя буди в кім, —
Молодия-юнака чорноокого
З серцем люблячим, добрим, чутким.

То в кутку перед образом схилена
Молить Матері образ ясний,
То до струн сяде, горем знесилена —
І застогне рояль голосний.

Її кинув, пішов десь узбровний,
Десь за гори, кудись в чужину, —
Голосними кличами отровний,
Захищать не своєю вітчизну.

Що жіночій душі
Голосні кличі,
Свята, куплені кровю побід?
Вона — Мати в меті,
Крильця мрій золоті
Її родинний підрізує світ...

І над нею, над нею схилився посланець,
З уст слова полили ся воженні:
„Не горюй, не тужи, він--Краса, він--Борець,
Він — за тих, що віками ноблєні.“

Він за свій край пішов, — яка-ж краща мета
Мога-б краще людину вквітчати?
Боротьба — то життя, а він — шляхом
[життя]

Край з неволі пішов виручати.

Не горюй, не тужи,
Встань, іди — поможи,
Подем помочи, подем широким:
Там, де кровця тече,
Твоє ясне лице

Стане джерелом втіхи глибоким“...

Прислухалась душа до тих слів, до святих,
Умивалочись втіхою Бога;
Не ридали вже струни, плач серця затих
Перед сльозом завдання новію.

І соромилось серце зневірливих слів,
Що уста передтим вимовляли;
Встала, горда пішла на простори полів,
Де борчі, де утіхи чекали.

XXVI.

То не горлиця з гаю зеленого
Понад вечір у степ вилітав, —
То в степу після бою шаленого
Якусь тїнь буйний вітер гойдав.

Як під осїнь берізку безлисту —
То нахилить, то випроста знову;
Розкидав розмову огнисту, —
Мабуть тїні тїві розмову:

„Де він? Де? Чи найду? Колиб тільки
[не тут,

А як тут, — не дай, Боже, узріти,
Краще вічними хмарами чорних полуд
Очі вкрий, щоб не бачили світа.

Один там, другий — тут
Кладуть душі, кров лють,
Розмежовані межами кривди...
Боже, чуви? — Здрігнись,
Свого чину жахнись,
Коли їх ворогами зробив Ти.

Чуви, як вороги
Тут і там — навкрупи
Перемому завчасно віщують...
Мої дітки ідуть,
Гори жертви кладуть,

Та того мов не бачать, не чують“...

То не пташка, в повітрі підтятая,
Летить трупом на землю на голу, —
То та тїнь, як з хреста шойно знятая,
Як підкошена пада додолу.

То в степу після бою шаленого
Поміж трупів найшла, розшукала
Мати сина безрадно-ранєного, —
Йому очі холодні змикала.

„Сину, глянь ще хоч раз світлосляйними
Очєнятами матері в душу, —
Які муки терпіти я мушу“, —
Шепотїла словами одчайними.

Прошептас: „Перестань,
Без сумнівїв, вагань
Я за тебе, Матусю, вмираю:
Ти-ж за себе подбай, —
Брату згинуть не дай
Яничаром в ворожому краю“...

Не вавала:
„Тут — конав один,
Звідтіля — другий син
Проти матері йде, виступав:
За чужих — в боротьбі,
І мені і собі
Яму смерти, незрячий, конав.“

Тут і там вороги...
Де-ж то є берем,
Щоби мук моїх море вмістили?
Де пожежі — воєні,
Щоб будівлі стражині
Горя з димом по світу пустили?“

XXVII.

Онем-бризками приску некучого
Посланцеві у душу впадали
Слова болю, жалю нестерпучого,
Що з уст, матерніх уст вилїтали.

І над нею з лицем блїдим, зміненим,
Нахилився, — без сумнівїв, вагання
Вінком втіхи, вінком неоїненим,
Заквітчав, втихомирив ридання.

По волі наказу, послушний велїнню,
Вквітчав без вагання, без слів;
Тим — в груди, знесилєні в муках, терпінню,
Цвіт новий, життєвий запляв.

І встала, зітхнула утішена Мати,
І вирвавсь клич новий з грудей:
„Усе, що я маю, волю віддати,
Щоб вирвать з неволі дітей;

Усе, що я маю, поставлю під зброю
І меч візьму в руки сама:
До бою за щастє, за волю до бою!
Для сліз більше часу нема!

Агов, любий сину, агов з того боку, —
Навколо полянь, подивись:
В безодню ідеши непроглядно-глибоку,
Агов, яничаре, озвись!

...На грудях матері зупинить ся, спит-
[кнеть ся

Твій закрївавлений багнет
І серце в тебе тімстою займеть ся —
За вікові насильства, гнет.

І станеш, глянєш, михом недобитий,
Прозрїлим зором навкрупи
І твій багнет, сльозами матері обмитий,
Повернеш там, де справжнї вороги“...

І слухало небо, і слухали зорі,
І слухала слів тих земля;
Вслухоуочись в них — хтось в ворожїм
[таборі,
Хтось головою низько схилив...]

XXVIII.

...Йдуть, співають:
 „Гей, отамане,
 Батьку і панє,
 Межі, кордони час стерти!
 Підем з тобою,
 Станем до бою,
 Горді погордою смерти!“...

XXIX.

...Ідть, ідть! Смієть ся Мати,
 З вас горда, славні, хоч малі;
 Ідть, ідть, — розбийте грати
 Вязниць рідної землі!
 Весна іде, — кругом небавом
 Все тишим цвітом зацвіте
 І вам весна шляхом кривавим
 Царівну — Волю приведе!“

XXX.

„Який ти, гарний, білий світе“, —
 Зітхав вістун небес Янний, —
 „Розквітлий пишно ніжний квіте,
 Лишень колючками рясний“...
 Вертав ся в небо і в задумі
 Не чув ридань, не бачив сліз, —
 Перед Престол новій думи
 З землі скривавленої ніс.

На варті в бараці.
 Дві ночі в лютім 1917 р.

О. Кобець.

Політичний огляд.

В неділю дня 25 марта уладила віденсько-українська школа „Семинарійні курси“ святочний обхід в честь Тараса Шевченка, традиційним звичаєм, але не без деяких новостей!

На підвищенню під стіною цвіти-зелень, між ними погрудє Шевченка, роботи молодого різьбаря Бринського. Серед зелени й цвітів перед погрудєм Шевченка гурток дівчат семинаристок. Лише молоді очі світять яркими огоньками на тілі... блідих, вихуділих, вигодованих личок...

„Ваші батьки далеко, ви з ними навіть письменно не можете порозуміти ся“ — сказав директор школи до тих голодом і недостатком приморених дітей, — а в тій хвилині мені здавало ся, що так може й ліпше... Бо що мусіло би діяти ся в серці мами, якби так гляділа на свою дитину, котра цілою своєю появою свідчить про те, серед яких злиднів живеть ся нашій шкільній молодіжці у Відні?!

Як першу точку програми концерту в честь Шевченка хор українських семинаристок відспівав гімн: „Боже, буди покровитель“. Опісля були хоріві співи, скрипкова й фортепіанова музика, деклямації та промова директора школи.

Про сю промову те тільки можна сказати, що вона зовсім не відповідала хвилі, яку саме тепер переживає український народ, та не говорила того, що наша молодіж повинна би і бажала-б почути під теперішню хвилю при нагоді Шевченкового свята...

Яко дивовижу мусимо згадати уступ промови про „аристократизм духа і демократизм діла“. Промовець взивав саме молодіж до того, щоб була „аристократична духом“, а „демократична ділом“. Щоб зробити сі поняття зрозумілими для молодіжці, промовець навів як приклад вислуженого жовніра з Москалевої криниці, котрий в неділю з псалтирю йде до церкви, а в будні копає криницю. Трудно вгадати, що псалтиря має спільного з аристократизмом духа або криниця з демократизмом діла, — але з того всього одно ясне, що — як хтось захоче говорити про річи, котрих сам не розуміє, і про поняття, зміст котрих йому неясний, дуже часто договорюєть ся до подібних нісенітниць! Дуже прикро, що директор школи, в якій виховуєть ся будуче учительство української молодіжці, не умів під таку історичну хвилю і при такій нагоді, як свято Шевченка, нічого иншого сказати!

Як програма вичерпала ся і публіка почала розходити ся, відспівано український національний гімн: „Ще не вмерла Україна“...

Ірландці — партія уміркованих, що хотять надалі зостати ся в державній злуці з Англією і засадничо противні революційному перескокови Ірландії на бік Німеччини — видали відозву, в якій звертають ся до цілого цивілізованого світа, але в першій ряді до своїх земляків, що живуть у Сполучених Державах і Канаді, опісля до президента Вільсона та президентів міністрів у Канаді, Австралії, Полудневій Африці й Новозеландії з закликом, аби всіма засобами, які тільки мають під рукою, наперли на англійське правительство й присилували його до уступок у користь ірландських домагань: повної автономії.

Член тої самої партії уміркованих посол Керсон виголосив на великих публичних зборах промову, в якій між иншим говорив так: „Наш політичний розум і зріла, розважна, холоднокровна оцінка нашого сучасного положення та виглядів на будуче диктують нам англофільську політику. Се не зна-

чить, аби ми були вдоволені з того, що маємо під Англією. Не значить се також, що ми мусимо на івалт робити з себе англійських патріотів і на кождім кроці співати: „Боже, спаси короля“, складати вірнопідданчі заяви, виголошувати в честь Англії одушевлені похвали та рабські подяки, величати тих між нами, що як тупоумні невольники служили Англії, а забувати про тих, що все своє найкраще й найдорозше віддали в службу своєму народови, своїй Ірландії!

„Якби ми так робили, то заслужили-б собі на вічну ганьбу, на наших чолах видніла-б напись „подлі раби“, „підніжки“ й „нікчемна грязь“! Або — і то в найліпшій для нас випадку — грядучі покоління нашого народу гляділи-б на нас з болючим милосердем, як глядімо на тих невинних, але страшно шкідливих дурнів, котрі не потраплять відріжнити політичної тактики від того, що повинно бути змістом душі кождого Ірландця, і політичну орієнтацію, яка в даній хвилі одинокно можлива, конечно й одинокно доцільна, старають ся впоіти в душі народу як його національне „вірую“.

„Се, що тепер виробляють деякі наші англофіли, — то вже не політична орієнтація, подиктована політичним розумом і холоднокровною, весторонньою оцінкою того, що скорше може довести нас до нашої гарячо бажаної і з тугою вигляданої остаточної цілі: — до свободної, незалежної Ірландії, оспіваної нашими найбільшими геніями, освяченої кровю найкращих синів нашої землі! — Се є затроювання душі народу, ганґрінізування його здорового організму, обнижування його способу думання до психології собаки, яка лиже руку того самого пана, щобіт котрого немилосердно штовхає і топче її.

„Я ворожо відношу ся до тої ідеї, котру підшептують нам незрівноважені елементи серед нашої суспільности, готові під вражінням хвилих почувань перескакувати з одної крайности в другу. Відкидаю її, ту ідею, котра багатом Ірландцям, зневіреним і до розпуки допровадженням тим трактуванням, як нас Англія трактує, — видаєть ся одиноким рятунком. Розпука та зденерування ніколи не були добримі дорадниками при виборі напрямку національної політики. Тому не годжу ся з тими, котрі хотять зробити Ірландців орудєм в руках Німеччини. Але тим сильніше мушу запротестувати проти сього, щоб ми робили ся рабом Англії! Що инше політична орієнтація і політична тактика, яка випливає з нашого сучасного положення, котре каже нам, що боротьба за кращу будучину, за волю Ірландії осягне скорше бажаний успіх, коли станемо тепер по боці Англії, — а що инше та свята, велика й одинокно правдива правда, що ми є, хочемо бути й будемо тільки Ірландцями! Так мусить відчувати, так мусить думати, так мусить поступати кождий Ірландець і кожда Ірландка від слабкої дитини до знемоцлого старця!

„Тому замкнім свої душі перед посівом того гнилого зерна, яке сіють подлі люде, що хотять приподобати ся дешевим способом Англії! Жінем від себе тих, що для своєї особистої карєри впускають отруу в зболіле, знемоцїле, виснажене серце народу! Але й на те не дозвољмо, щоб всякого роду дурні впроваджували практичну буденщину в святі місця нашого національного храму! Щоб змішували гасла практичної біжучої політики з повсякчасним національним ідеалом, аби замість гасла свободи й незалежности Ірландії підносили гасло вірної рабської служби Англії і з тим гаслом або його символами відважували ся йти в притвори національного храму та вкрадати ся у свіжі, щирі, гарячі серця!“

Чи таки прийде до війни між Америкою і Німеччиною? а якби так, коли наступить формальне виповідження? — про се всілякі вісти кружать. Конгрес сходить ся на надзвичайне засідання дня 2 квітня. Президент Вільсон предложить своє послання до Конгресу, в котрім висловлюватиме, що Німеччина в дійсности вже від загострення боротьби підводними суднами провадить війну против Америки, бо затоплює її кораблі. На основі виводів сього послання Конгрес мав би тільки ствердити той факт, що між Америкою і Німеччиною існує вже від якогось часу воєнний стан. Тим самим Конгрес не потребував би ухвалювати виповідження війни Німеччині, бо вистало-б таке ствердження, що війна вже існує, щоб дати правну можливість правительству починити всякі воєнні кроки.

З другої сторони деякі американські часописи впевнюють, що Вільсон рішучо противний американсько-німецькій війні й навмисне всякими способами проволікає виповідження, щоб до війни не допустити. Дуже виглядає на правду, що Вільсон не на те допровадив до зрвання дипломатичних зносин, аби дійсно викликати війну, — а радше бажав тільки застрашити Німеччину й присилувати її воєнною погрозою занехати боротьбу підводними човнами. Одначе бачимо, що Вільсон перечислив ся, бо не залякав Німеччини, а зате сам опинив ся ні в сих, ні в тих і сам тепер не знає, як вивинути ся з сього скрутного положення. Нема сумніву, що всі розважно думаючі Американці не хочуть війни і сам Вільсон мусить не хотіти її й тому так гірко йому пити те, що наварив.

Та хоч Америка не виповіла досі війни Німеччині, все-таки віддавна вже багато американських добровольців бореть ся оружно проти Німеччини в рядах армій почвірного порозуміння на всіляких полях бою. Число таких добровольців має вносити кількості тисяч — і дійсно трудно говорити про неутральність Сполучених Держав, як вони дозволяють своїм горожанам масово приймати активну участь у війні.

Президент Мексика Каранца вислав свого часу до президента Вільсона дипломатичну ноту, в якій предкладав тим способом прискорити кінець війни, щоб заборонити всякий вивіз воєнних матеріалів і засобів поживи до воюючих держав. Саме тепер Вільсон оголосив свою відповідь на предложенне Каранци. Вільсон противить ся такій забороні, бо се було-б „нарушенням неутральности“, противить ся ще й тому, бо тепер не бачить виглядів на скорий кінець війни. Адже Німеччина пробує втягнути Японію й Мексико до війни против Америки. — Але — просить Вільсон, аби Каранца не думав, буцім-то Вільсон не бажає скорого кінця війни, тільки тепер він не може нічого в тім напрямі зробити — й тому, додамо ми від себе, робить у противнім напрямі, дозволяючи кількості тисячам своїх горожан воювати проти Німеччини, дозволяючи порозумінню все потрібне до дальшого ведення війни, обіцяючи порозумінню величезну грошеву підмогу і т. д. і т. д. Дійсно, аж дивно, що можна пускати в світ такі безстыдні кругарства!

Дня 14 марта доручив китайський посол берлінському правительству депешу з повідомленням, що Китай зриває дипломатичні зносини з Німеччиною. В депеші каже ся: „На німецьку заповідь загострення боротьби підводниками Китай виступив з гострим протестом і загрозив зрванням зносин, як що Німеччина не понехає підводної боротьби. Німеччина не зважала на сей протест і багато Китайців потонуло в морі наслідком німецьких підводних торпед. Щоб доказати, що Китай шанує міжнародне право й береже житте та майно своїх горожан, президент Китаю оголошує зрвання зносин з Німеччиною“. Цікаво було-б знати, чому президент Китаю думає, що ліпше й успішнійше берегтиме життя і майна Китайців, коли зірве зносини з Німеччиною, а чого доброго, як ще й війну розпочне та сотки тисяч Китайців пішли під гарматні кулі, а майно горожан обтяжить новими величезними воєнними податками?

Російська революція наробила чимало клопоту дипломатам почвірного порозуміння! Атже треба й революцію витати

й на царя-батюшку не випадає кидати камінням. Хоча як се трудно, неприродно та смішно, але дипломати почвірного порозуміння годять одно з другим, огонь з водою! Новий президент міністрів Франції Рібо висловив у своїй промові в парламенті насамперед щирий привіт російським революціонерам і признанне та подив за те, що позбули ся царя, опісля висловив і цареві подяку та признанне, що все був добрим приятелем Франції, а вкінці підніс і те, що революція обійшла ся малим проливом крови та завізвав інші народи, щоб ішли слідами російської революції.

За добрим прикладом Рібо пішли англійські й італійські дипломати. І вони витали та прославляли російську революцію і вони дякували та хвалили царя, — тільки заклик, аби йти слідами російських революціонерів, не лунав ані в англійським, ані в італійським парламенті. Цілком природно! Ану-ж дійсно англійський і італійський народ узав би собі до серця сей заклик, пішов слідами російських революціонерів і англійський та італійський король разом з своїми теперішніми міністрами опинили ся-б нагло там, де царь і його міністри, — в арешті! Ліпше не грати ся з огнем.

А що російський огонь має розгін перекинути ся і за границі Росії, доказують вісти, що в Румунії й Італії ширить ся серед народніх мас революційний настрій і прокидаєть ся широко бажанне перемінити Італію та Румунію в республіки!

Німеччина розширила сферу замкненого чи то забороненого для плавби моря також на північний океан. Оголошує саме, що й на північнім океані німецькі підводники затоплювати будуть всякі кораблі, які захотіли-б наблизити ся до російського побережя. Здовж скандинавського побережя лишає дорогу для тих кораблів, що хочать удержувати плавбу між неутральними державами. Очевидно, ходить про те, щоб не допустити довозу муніції та воєнних матеріалів до Росії. Се втягнення північного океану до забороненої сфери являєть ся необхідним з огляду на те, що з весною море розмерзає і північно-російські пристані роблять ся пригожі до мореплавби.

В. Т.

Огляд воєнних подій.

І*).

Не дивлячи ся на докучливе зимно, що декуди давало ся сильно в знаки, бойова діяльність була в минулім тижні на ріжних фронтах доволі жива. Все-ж-таки воєнні події відбували ся в доволі обмежених границях, хоча їх інтензивність була значна. Воєнні звідомлення генеральних штабів, що служать у першій мірі для оцінки воєнного положення, виказували в минулім тижні люку, про яку годі не згадати. Саме 14 марта с. р. появило ся замість звичайного російського звідомлення одно одинокое реченне: „Нині нема звідомлення генерального штабу.“ Очевидно, сї слова стоять у звязи з відомими подіями в Росії, які відбили ся голосним відомоном і в російським генеральнім штабі.

Що російська революція відібеть ся на дальшій ході війни, кождому ясно. Але в якім напрямі розвинуть ся воєнні події на сході, а зокрема, чи побіда революції означатиме прискоренне кінця війни, чи навпаки, її продовженне, се поки-що велика тайна для всіх, не виключаючи й російських революціонерів. Певне є одно, що війська на фронті прийняли вістку про революцію симпатично й витали її побіду, як доносять воєнні кореспонденти центральных держав, окликами, співками й музикою. Одначе сей ентузіязм російських військ не може бути ніяк мірилом їх охоти продовжати війну в безконечність. Російський жовнір вичерпаний і виснажений неменше від своїх товаришів в інших державах. За продовжуванням війни можуть бути в російській армії одні тільки вищі офіцери й вони певно будуть старати ся використати для сеї цілі свій вплив і своє значінне.

Що торкаєть ся одних тільки воєнних подій, на східнім фронті розвивали ся в області армії князя Леопольда Баварського живу діяльність головно розвідні відділи. Діяльність російських розвідних відділів була обмежена. Зате жи-

*). До попереднього числа не увійшло з технічних перешкод.

ву й успішну діяльність розвинули на с'єм фронті австрійські й німецькі летуни. В минулім тижні заслугував на увагу напад комбінованої ескадри австрійсько-угорських і німецьких літаків у числі 18 на залізний дворець Радивилів. Летуни скинули на залізничні склади 1200 кілограмів бомб і вернули всі на свої місця, не дивлячи ся на сильне острілювання.

На фронті архикнязя Йосифа не скоїло ся нічого замітного. Бойова діяльність була тут обмежена до дрібних боїв передових відділів.

На фронті ген. Макензена значно потепліло; ясна погода пособляла живим обопільним боям артилерії й ще живішій діяльності літаків. Діяльність піхоти була дуже незначна. Від якогось часу говорить ся знову про реорганізацію румунської армії. Її вишколенням займають ся французькі й російські офіцери за фронтом, головню в Одесі. Начальний провід над новою армією спочиває цілком в руках Росіян. Номінально стоять на чолі румунської армії генерали Авереску й Прерау.

Цікаві вісти приносять від якогось часу німецькі ген. звідомлення з західного фронту. Ще недавно опорожнивши Німці частину своїх ліній над Анкром, а ось тепер опорожнивши значну полосу краю між Ара й Оазою. Се пересунення своїх ліній на схід називають Німці „планомірним“ і надіють ся втягнути сим способом приготовані до великої офензиви французькі й англійські війська в нові й зовсім несподівані для них відносини. Сим робом Німці, не дивлячи ся на їх слабку чисельність на заході, хотять вдержати дальше ініціативу в своїх руках і якби в означений час усувають ся без жертв зі своїх ровів, не дозволяючи розвинути ся сильній неприятельській артилерії. Се має той наслідок, що Англійці і Французи острілюють не раз довний час такі місця, в яких нема вже ніодного німецького жовніра, а щойно потім посувають ся обережно й поволі вперед. Сим способом Німці віддали своїм противникам вже великий простір землі та значне число сіл і міст, з яких забрали одначе з собою все здатне до ношення оружя мужеське населення. В якій зі своїх ліній Німці задержать ся і де хотять боронити ся, поки що не знати. Французька преса доbachує в с'єм зручно й пляново переведенім відвороті німецьких військ руку геніяльного Гінденбурга й тому в своїм ликуванню доволі скромна та здержлива. На інших частях західного фронту, особливо над Массою, приходило до менших і більших боїв виключно місцевого характеру.

Не дивлячи ся на лихий стан погоди, панувала на італійськім фронті жива бойова діяльність. До замітнішних боїв приходило на побережю й на тирольськім фронті. Між численними боями дрібних відділів заслугує на увагу нечайний випадок Австрійців в області Асіяго, де вони серед небувалих трудностей в терені успіли зайняти в посідання верх Костабеля, який зайняли були в минулім тижні Італійці. Сей верх приготували Австрійці знову до оборони. Живу діяльність розвинула італійська артилерія на тирольськім фронті, одначе її діланне шкодило більше мирному населенню в полудневім Тиролі ніж австрійськім лініям.

Живіше стало й на Балкані. Бойова діяльність віджила в області східно-албанських озер, а в Македонії напали сильні французькі й англійські відділи на лінії союзних військ між обома озерами й на північ від Монастира. Всі напади покінчили ся безуспішно. З великими втратами завертали передовсім Французи. Нові звідомлення генеральних штабів повідомляють про дальші бої в с'єм околиці.

З турецьких фронтів не наспіли ніякі вістки про замітніші бої. З турецького офіційного звідомлення виходить, що по здобуттю Багдаду Англійці посувають ся дальше вперед, йдучи за відступаючими Турками в напрямі на Самару.

На морі вела ся дальше війна з неменшеною силою. Денники доносять щодня про свіжі страти держав порозуміння і неутральних в кораблях і їх місоті. З держав порозуміння тратить найбільше Англія, а з неутральних — Данія й Норвегія. По офіційній німецькій статистиці зато-

пили німецькі підводні судна й міни в лютім с. р. 781.000 тон бруто. З сього числа припадало на англійські кораблі найменше 500.000 тон.

У відносинах між Америкою й Німеччиною ще й досі ніщо не змінило ся. Зате Китай зірвав по прикладу Америки дипломатичні зносини з Німеччиною — і на с'єм поки-що скінчило ся.

II.

Воєнні події минулого тижня не ріжнили ся багато від подій попереднього тижня. Головну увагу звертали на себе, як і тоді, події на західнім терені війни.

На східнім терені війни панував мабуть з причини внутрішніх перемін в Росії повний застій. Згадати тут можна тільки про випадок австрійських і німецьких відділів під Забережиною, що увінчав ся успіхом. В області армії архикнязя Йосифа заслугує на увагу здобутте союзними військами височини Соліонтар між долинами Чобань і Султа. Зрештою на цілім фронті живу діяльність вели тільки розвідні відділи, а місцями й артилерія. В Румунії було зовсім тихо.

Справа з переложенням німецьких ліній в області Ара—Нойон на заході вже покінчена. Полишений ними фронт має понад 100 кілометрів довжини. Сю полосу краю, що тепер дістала ся в руки Французів і Англійців, можна б поділити на три часті. Перша часть, що має до 10 кілометрів глибини, се колишня система ровів. По висадженню їх в повітре вона майже зовсім неприступна й до нічого непригожа. Друга часть знищена так, що на ній не зостало навіть сліду з сіл, хуторів, лісів, доріг, кирниць і т. д. Німці забрали з собою або знищили весь придатний до чого небудь матеріал. Вона має 10—15 кілометрів глибини. Третя часть се вже та полосо, що лежить безпосередньо перед німецькими лініями. Англійсько-французький генеральний штаб стоїть тут перед новими задачами.

На італійськім фронті не скоїло ся нічого нового. При сприяючій погоді панувала тут жива діяльність літаків. Як виходить з голосів італійської преси, побоюють ся в Італії загального наступу австрійських і німецьких сил.

Живіше було на македонськім фронті. Війська ген. Сарая пробували після сильного приготування нападати на становища союзників, особливо в просторі між озерами Преста й Охріда, одначе ніде не мали успіху. Навпаки, всюди мусіли завертати з великими стратами.

З турецьких фронтів не наспіли ніякі вісти про більші воєнні стрічі.

I. H.

Як зустріли вістку про революцію в Росії Українці у фрайштадтськім таборі полонених.

Чутка про революцію в Росії появила ся в таборі ще увечері 15 марта. Якось несподівано заговорили по всіх закутках, що ніби надійшла до когось у місті телефонічна вістка з Лінцу, в якій повідомляло ся, що Державна Дума не послухала царського наказу й замість того, щоб розійти ся, захопила в свої руки цілу державну владу, навіть заарештувала правительство. Одні вірили в сю чутку, інші доводили, що се не може стати ся в самодержавній Росії. Другого дня, тої години, коли приходять до Фрайштадту газети, ждали всі з надзвичайним напруженнем. Всіх цікавило, що пишуть газети про се.

В 11-й годині зранку 16 марта до табору дістала ся перша газета („Neueste Nachrichten“). Всі, а особливо члени таборових українських організацій, накинули ся на телеграфічні звідомлення газети. Побачивши, що звістки про революцію подає петроградська телеграфічна агенція, розвіяли всякі сумніви. Видавниче товариство випустило негайно телеграмми про се й розповсюдило їх по таборі. Президія Головної Української Ради відбула спеціальну нараду й ухва-

дила з нагоди революції провести таборову маніфестацію й народне віче.

О 7-й годині увечері, коли вже всі повечеряли, коло бараку української інтелігенції зібрали ся всі члени таборових українських організацій з національними й революційними прапорами й рушили до бараку, в яким приміщена спілкова чайня „Власна Поміч“. Залунали революційні пісні й похід прийняв цілком урочистий вигляд. Члени жидівської організації також прийняли участь у маніфестації. По дорозі до чайні полонені виходили з бараків і приєднували ся до походу. До чайні зібрали ся майже всі таборові мешканці. Поприходили навіть ті, що за увесь час свого побуту в полові не брали ніякої участі не то в маніфестаціях, а в спільній балаці з товаришами. Такого напруження й зацікавлення фрайштадтський табор ще не знав. Коли прапори появили ся в помешканні чайні, — залунало „ура!“ й національний український гимн. На обличчях полонених помічала ся радість, а в декого мимохить котили ся сльози.

Народне віче почало ся промовою голови Головної Української Ради. Він коротко повідомив про те, що стало ся в Росії, й привітав із революцією, яка дає великі надії на поліпшення долі народів Росії й на прискоренне закінчення війни.

Звістку про арешт міністрів і про те, що петроградський гарнізон пристав до революціонерів, прийняли небувалыми досі в таборі оплесками. В товпі чуло ся: „Так їм і треба!“ „Добре, що саддати зрозуміли, де правда!“ і т. ин.

Подавши телеграфічні звістки, голова Г. У. Р. й інші члени українських і жидівської організації в своїх промовах поясняли загальне значінне революцій, чого можна сподівати ся від тих подій, що розвивають ся в Росії, і т. ин.

Після промов згадали про борців, які полягли головами в тяжкій боротьбі з московським царизмом. Прапори схилили ся й почула ся „вічная пам'ять“, а потім похоронний марш: „Ви жертвою впали“.

Закінчило ся народне віче походом з прапорами та революційними піснями по таборі.

Коли вже почали були розходити ся (коло 9 години увечері), до табору нашіла ще одна вечірня газета, в якій повідомляло ся, що до революції пристали Москва, Одеса, Харків і інші великі міста Росії. Знову залунало „ура!“ а потім: „Ще не вмерла Україна“ й на тому маніфестація закінчила ся.

17 марта знову відбуло ся віче в загальнім бараці. Ще на якийсь час до початку віча по таборі розійшли ся нові телеграми.

Звістку про те, що царь зрік ся престолоа, прийняли всі з величезним задоволенням. Людей на вічу було повно. Всі цікавили ся звітками, радо слухали промов і від щирости бажали найскоршої повної побіди революціонерів над народніми катами.

На вічу 21 марта прочитано реферат на тему: „Революція в Росії й Українці“, яким всі слухачі були просто захоплені.

Референт у досить популярній формі розібрав національне питання і прийшов до того висновку, що для окремих малих народів ще недосить того, коли якась найкультурніша держава дає на папері всім горожанам загальні свободи, не досить мати конституцію, яка в своїх законах гарантує вільний розвиток для кожного народу, що той розвиток залежить у найбільшій мірі від самого народу, від його активності в боротьбі і т. д., що кожний народ, коли він хоче волі й незалежності від інших, ніколи не повинен забувати про свої політично-національні права й інтереси. Для прикладу референт звернув увагу на відносини Англіяців до Ірляндців, Поляків до Українців у Галичині, Мадярів до інших дрібних народів і т. ин. А се все приводить Українців до того, щоб вони добре зятамили, що мало йти за загально-революційним кличем, що піддержуючи російську революцію, вони не повинні забувати, хто вони й що вони. Українці мусять підирати всіх російських революціонерів, мусять разом із усіма народами

йти спільною дорогою до повної перемоги народів Росії над царським деспотизмом, але вони мусять бути Українцями. На кождім кроці, чи то перед ворогами, чи то перед приятелями революції, вони повинні яскраво зазначувати своє українське становище. Разом із домаганнями про заведенне загальних свобод для Росії та зрівнання національних прав усіх народів Українці мусять домагати ся повної своєї незалежності від інших народів. Українцям замало скинути тільки царський деспотизм. Вони повинні уникнути й деспотизму якоїсь пануючої нації, бо деспотизм є деспотизмом, і коли він із рук царя перейде до рук чужого народу, то від сього не буде легше. Українці не хочуть йти в чужу хату, щоб коверзувати та панувати над іншими, а разом із тим не можуть допустити й того, щоб хтось панував над ними в рідній хаті. Українці підуть тільки з тими народами, що захочуть бути лишень рівними собі братами, а не панами над іншими. Закінчив ся реферат словами: Хай живе російська революція, хай живе вільність народів, а разом із тим хай живе Вільна Україна! З грудей полонених залунало: „Ще не вмерла Україна“ й на тім розійшли ся.

Народні віча ще й до сього часу відбувають ся майже кожного дня. Щоденно лунає „Ще не вмерла Україна“, майже щодня чуємо палкі й щирі промови.

22 марта до фрайштадтського табору прибув представник С. В. У. т. Меленевський. 22-ж марта, на засіданні Президії Головної Української Ради, винесено ухвалу, щоб скласти наказ до нового революційного правительства, а в нім висловити свою втіху з нагоди революційної перемоги над царським деспотизмом, свій привіт, а також зазначити свої національно-людські домагання. Щоб той наказ мав силу й значінне, порішено запропонувати всім полоненим не тільки свого табору, а й інших таборів та робітничих команд долучити свій голос підписами. Порішено звернути ся також і до офіцерів.

23 марта відбули ся надзвичайні збори членів Головної Української Ради. Рада затвердила ухвалу Президії. Тоді-ж затвержено й текст наказу, зміст якого подаєть ся на іншій місці.

Окрім того Президія Головної Української Ради звернула ся до всіх українських таборів в Німеччині з пропозицією зробити теж саме поміж полоненими Українцями в Німеччині.

24 марта відбуло ся таборове віче, на котрім подано звідомлення про події в Росії й виступав із промовою представник С. В. У., п. Меленевський, якого вітали дуже гучними оплесками. Фрайштадтські Українці дуже раді були бачити одного з тих провідників, які немало поклали праці коло освідомлення своїх братів полонених.

Та найбільш урочисте віче відбуло ся в неділю 25 марта.

На день 25 марта заповіджено читанне й поясненне наказу, після чого той наказ мали підписувати всі бажачі.

В пів до 8 години увечері в загальнім бараці заграла таборова орхестра й почали сходити ся люде з усіх бараків. Всі почували себе поважно й на всі лади обговорювали потребу підписування наказу до нового російського правительства. За кілька хвилин загальний барак був майже повнісінський. В різних місцях бараку порозетавлювано столи, а за столами сиділи представники різних українських організацій з бланками наказів та приборами до писання. На сцені, де мав бути промовець, розвивали ся національний український і червоний революційний прапор.

Коли вийшов на сцену промовець (голова Головної Української Ради), музика замовкла й у бараці настала тиша.

Промовець коротко оповів історію революційної боротьби в Росії, починаючи від декабристів. Зупинив ся на 1905—1906 роках і тих великих помилках, які тоді зробили народні маси, військо, а почасти й провідники боротьби. Підкреслив, що успіх боротьби залежить тільки від народу та війська, що сей дійсно великий історичний момент треба киче використати так, щоб більше не потребувало ся проливати крові в боротьбі за знищенне царської сваволі й кайданів, під якими цілими віками стогнуть народи Росії.

Зазначив, що сього досягнути можна тільки єдністю, міцною організацією народу. На його думку, боротьба ще нескоро зовсім скінчить ся й полоненим також прийде ся приймати ту чи иншу участь у ній. Він доводив, що події так ідуть, що можна сподівати ся скорого закінчення сучасної війни Росії й повернення полонених до дому. Доводив і те, що новому революційному правительству й усім тим, що тепер ведуть боротьбу з останками деспотизму, дуже важно знати думку полонених, їхні жадання, щоб знати за кого їх уважати: за ворогів, чи приятелів. А з сього виходить конечно потреба повідомити революційне правительство Росії про те, що думають полонені і хто на них може покладати ся, чи прихильники старого царськоварварського ладу, чи революціонери. Закінчив промову повідомленням про ухвалу Головної Української Ради послати до нового революційного правительства вироблений уже наказ, а його копій до Ради робітничих і військових депутатів у Петербурзі, послам Державної Думи з України, провідникови українського політично-національного руху в Росії професорови М. Грушевському й Союзови визволення України. Відчитав і докладно пояснив текст наказу та звернув ся до присутних із закликом підписувати наказ. Закликаючи, він пояснив, що той, хто не спочуває сій справі, кому байдуже, який буде державний лад у Росії, або може кому хочеть ся царя, той може не підписувати ся, його ніхто не силує, але кождий, хто розуміє сю історичну хвилю, хто щиро хоче волі й щастя для всіх народів Росії, незалежності України, землі тим, хто обробляє її і т. д., той мусить підписати. Сього вимагає громадська гідність, інтереси всіх народів загалом, а українського зокрема.

Кінець промови заглушили гучні оплески, які виявили таку однодушність, якої навіть не сподівали ся деякі члени українських організацій. Оплески підхопила орхестра й такий настрій опанував, що просто не піддаєть ся описови. Не найшло ся ніодного полоненого, який би осмілив ся сказати щось противне. Кинули ся всі до столів, де були накази для підписів, і почали підписувати ся.

Коло 10-ї години увечері віче закінчило ся похоронним маршем по померших борцях за народню волю й національним гимном „Ще не вмерла Україна“ при участі хору й орхестри.

Полонений з Гетманщини.

Вісти.

Від редакції до всіх полонених.

Просимо всіх полонених, як салдатів, так і офіцерів в ріжних таборах і в робітничих партіях, докладно описати, як прийняли полонені вістки про вибух революції в Росії. Сей матеріал може послужити згодом цікавою сторінкою, як до історії життя полонених, так і до історії сучасної революції в Росії. Редакція обіцяє акуратно зберегти всі листи й описи, які одержить.

Присилати все на адресу: **Bund zur Befreiung der Ukraina, Wien VIII, Josefstädterstraße 79.**

До відома всім полоненим. До Союзу визв. України звертають ся рау-у-раз полонені з запитам, чи можна буде повезти до дому заборонені в Росії книжки, як от повний „Кобзарь“ Шевченка, Історію України ріжних авторів, збірники патріотичних пісень і т. ин. Не маючи спромоги відповісти кождому з тих, хто нас про се запитував, зокрема, відповідаєм тут усім гуртом:

Колиб і не вибухла була революція в Росії, — й тоді старі царські власти не були-б спроможні перетрусити більш ніж два мільони полонених, що повертатимуть ся до дому. А трусити довелось би в сїх, бо нетільки Українці, але й і Великороси придбали силу заборонених в Росії книжок (проти бувшого царя тощо). Тепер же, коли народ опрокинув, старий царський лад а шпигів і жандармів арештував або перебив та коли по волі самого народу настає політи-

чна й національна свобода, а вкупі з тим вже відмінена цензура на друковане слово, розумієть ся, можна полоненим вільно везти до дому улюблені ними книжки. І то нелише Українцям, так само і всі инші полонені можуть взяти з собою всі книжки й газети, які вони хочуть привезти до дому.

Українські школи на Волині. Мав я нагоду оглянути кілька наших шкіл на Волині. В п'ятьох з них, а саме в Ковлі, Любовні, Кузменцях, Матієві й Володимирі Волинським познайомив ся я з ходом науки. З радістю і гордістю констатую тут, що в трьох з них наука ведеть ся так, що кращого й бажати годі. 4—5 місяців рідної школи зробили з дітьми те саме, що дієть ся в українських таборах: приспані сили народу пишно розцвітають і вже з маленьких діточих грудей гармонійно леть ся одушевлена пісня про посвяту для рідного краю, про готовість на відважну боротьбу за вільну, незалежну батьківщину. Січові пісні лунають з шкільних будинків так голосно, що при мені нераз заходили послухати чужинці офіцери. Плавні, вправні рухи січової дітвори, певність і оглядність їх виконання не нагадують нічим, що діти народу—раба. Рoste нова Запорозька Січ і сеї вже ні наші вороги, ні наші приятелі не здоляють уярмити! І теплий чай у школі загриває маленькі тремтятьчі тільки дітвори, а сього матеріального тепла треба й дуже треба туди досилати.

В сїх страпних матеріальних обставинах наша волинська школа се також наш національний „стрілецький рів“! — Як для дітей, так і для учителів. Мусимо, як слід, запровіянтувати. І щедрі датки сюди — се найконечніша наша справа в даній хвилі. *Ол. Скоротис Йолтуховський.*

„В Тарасову Ніч“, сценічний образ О. Кобця, видрукований в ч. 11 „Вістника“, виставляли полонені на сцені таборового театру у. Ф. дня 11 марта с. р. Образ зробив велике вражіння на численну аудиторію. Пороблено фотографічні знімки з представлення. Сей твір молодого талановитого поета вийде окремою відбиткою, з гарною вінеткою на окладинці й ілюстраціями до тексту.

В пам'ять Тараса Шевченка в багатьох таборах полонених відбули ся вечірки з рефератами, співами, деклямаціями й театральними представленнями.

Смерть театрального артиста Миколи Вільшанського. В останніх днях січня скінчив своє життя відомий визначний театральний артист Микола Вільшанський. На рік перед війною дістав пропозицію бути режисером львівського українського театру, але там був недовго. Потім наново вернув до трупи Садовського, де був аж до колективного виходу з принципіальних поглядів. Одначе й по покиненню трупи Садовського Вільшанський не пірвав звязків з улюбленою справою і був головним ініціатором українського театального товариства, що повстало в Києві й до якого приступили Заньковецька, Саксаганський, Маряненко й инші. Смерть перервала нетільки життя Вільшанського, але й нитку все нових проєктів і планів, які до останньої хвилі снував невтомний великий артист.

16 Українські салдати оберігають пам'ятник Шевченка у Винниках коло Львова. Під сям заголовком пише „Вільне Слово“ в ч. 22: У Винниках коло Львова відслонено осіною 1913 р. пам'ятник у честь Т. Шевченка. Коли надійшла війна з Росією, винницькі громадяне побоювали ся про цілість пам'ятника, знаючи страпну ненависть російських властей до всього, що українське. На щасте пам'ятник лишив ся ненарушений: заопікували ся ним українські салдати, оберігаючи його від знищення. Українські салдати, котрих російське правительство пігнало нищити національний доробок галицьких братів, пересиджували з альо бки біля пам'ятника, украшували його китицями цвітів і з сльозами в очах слухали оповідання про волю українського народу в Галичині й на Буковині. І тільки своїм українським братам мають винницькі громадяне завдячити, що Шевченковий пам'ятник зостав ся незнищений.

Участь Українців у „вечері музичних штук східно-європейських народів“. Дня 10 марта відбув ся у театральній залі королівської вищої школи для музики в Берліні „вечір музичних штук східноєвропейських народів“ під проводом проф. унів. д-ра Оскара Фляйшера. В дзеркалі їх гарних штук представлено зібраним Австро-Угорщину, Болгарію, Туреччину й Україну. „І Україна показала ся в народній пісні й танцю, — пише Neue Preussische (Kreuz) Zeitung у ранішнім виданню ч. 129. Д. Щербина, в національним костюмі, відспівав з великим успіхом одну історичну й одну жартовливу пісню, при власнім акомпаніменті народного інструменту, бандури. Зовсім незвичайну розкіш справив відспіванням пісень д. Семенів, прекрасний, повнозвучний голос котрого розносив ся в пречудовій чистоті до музики Лисенка й показав увесь чар українських пісень.“

У звідомленню про сей вечір Tägliche Rundschau у вечірнім виданню ч. 130 пише про українську частину вечера отсе: „Щоб у крузі приятелів не бракувало нікого, вислала також Україна заступників, які в співі й танцю показували своєрідність країни. В супроводі дуже своєрідної форми бандури, роду арфи, та в супроводі фортепяну відспівано нам пісні, які відзначають ся тою меланхолією, котра переносить нас у безмежний простір степу, що над ним туга за вічним, безмежним розпростирає широкі крила. Сильний, теплий орган концертного співака О. Семенова висловив настрої у скінченій формі.“

Митрополит Шептицький на заслання. Під сим заголовком містить „Утро Росії“ в ч. 40 з 22 лютого допис з Ярославля д. Коліна, з якої виймаємо тут отсе: Тепер засланий митрополит проживає в повнім відокремленню в Ярославлі на тихій безлюдній Воздвиженській вулиці, у подвір'ю дому Товорова, де для нього винайнято мешкання. У середині мешкання постійно дежурить поліція й доступ до Шептицького нікому недозволений; зносини з зовнішнім світом писемною дорогою також заборонені; заборонено вязневи й читання польських часописей, тільки в останнім часі стали доставляти московські часописи. На біжучі розходи видають йому невелику суму грошей, що-ж торкаєть ся приватних засобів, користувати ся ними Шептицький не мав змоги до останнього часу. Для задоволення релігійних потреб у мешканню митрополита улажено недавно каплицю, в якій він відправляє богослуження по уніятському обрядові. На прохід Шептицький виходить щонайменше, як у супроводі „городових палат“, які невідступно йдуть слідом за предметом свого „нагляду“. Особи, які знали митрополита ще до його заслання у монастир, оповідають, що він давно терпить на т. зв. „слонову недугу ніг“ й потребує постійної лікарської помочи. Серед яких умов живе митрополит Шептицький у Ярославлі, можна представити собі хочби на підставі такого випадку. Незабаром по приїзді до Ярославля Шептицького привели до місцевого римо-католицького костела висповідати ся; митрополита супроводжали п'ять функціонарів поліції: пристав, околоточний, двох городових й один „цивільний“. Сповідь відбула ся у сусідній з костелом ризниці, у дверях якої через цілий час відбування тайни стояла поліція... Се зайшло в часі богослуження в костелі, на очах десятка богомольців; серед тих богомольців були особи, які знали митрополита з його попередньої діяльності в Галичині. Багато з тих, що бачили сю сумну сцену, плакало-ридало...“

Папа й Українці. На просьбу гр. Михайла Тишкевича папа постановив розпорядити в день, який поки-що неозначений, збірку в користь Українців по всіх католицьких церквах цілої землі. Таким самим способом розпоряджував уже папа збірки для Поляків і Литовців.

Справа вищої школи у Вороніжі. „День“ доносить: Воронізька городська дума прийняла односторонню пропозицію московського університету відкрити у Вороніжі два виділи, правничий і історично-філологічний, яко філіяльні відділи московського університету. В Петербурзі пороблено заходи коло відкриття ще й медичного відділу.

Для воєнних інвалідів У. С. В. має товариство „Маківка“ до надання десять канцелярійних посад на провінції,

кілька посад інструкторів на селі й ріжні місця в торгівлі, промислі, ремеслі та при господарці. Рільникам, котрі не мають де повернути, допомагаємо до ведення власної самостійної господарки в інших повітах.

Взиваємо отсим всіх немічників У. С. В., котрих уже увільнено з війська, а котрі ще не зголосили ся в тов. „Маківка“, щоб безплатно подали свої адреси й написали про свої потреби та бажання. Подати треба літа, причину звільнення з війська й зайняття перед війною.

Рівночасно просимо всіх, хто має яку небудь посаду до віддання, щоб безплатно зволили подати свої умови, а всі наші організації просимо написати нам як найскорше, де й під якими умовами можна найняти сільські господарства, власники котрих находит ся за границею, а котрі з огляду на якість землі і добрий стан мешкальних будинків і господарських надають ся до управи.

Уділи (10 кор. і 1 кор. вписове), членські заяви й одноразові жертви на оселі для інвалідів належить посилати на адресу тов. „Маківка“ в Новім Санчі. Про посади для інвалідів і опущені господарства писати виключно на адресу директора Сідельника, хутір Біжків в Лаврикові, п. Добрусин (Галичина).

Льокаль Українського Запозомого Комітету в Берні знаходить ся при Rathaussteig Nr. 1/I, куди належить слати всякі письма і зголошувати ся устно від год. 2—6 попол. у всяких справах. Жертви на цілі У. З. К. в Берні належить слати на адресу касієра комітету п. Томи Головацького, банкового директора в Königsfeld bei Brünn, Slovinskagasse Nr. 13, II/18. Сходини берненської укр. громади відбувають ся кожного четверга й неділі від год. 7 вечер. Комітет заложив для наших збігців і жовніврів дешеvu чайню в своїм льокалі. Михайло Білик, секретарь, Андрій Русин — голова.

В попереднім числі не справлено в частині накладу на стор. 208 помилки в назвиці автора книжки про Віткевича „Karniłowicz“ на „Kornilowicz“.

Артистичні переписні листки А. Ждахи.

Адміністрація видань Союзу визв. України одержала на продаж більшу скількість загальновідомих, виконаних в трьох фарбах листівок українського маляра А. Ждахи.

Маєть ся на продаж серія 10 карток з малюнками й нотами до таких пісень:

1. „Ой, не гаразд, Запорожці, не гаразд вчинили“.
2. „Ой, у полі, ой, у полі тай у Барішполі“.
3. „У діброві чорна галка“.
4. „Засвітали козаченьки в похід з полуночи“.
5. „Стогне вітер вільний в полі“.
6. „Гей, не дивуйте, добрії люде!“
7. „Ой, не світи, місяченьку!“
8. „Ой, запив козак, запив“.
9. „За Сибіром сонце сходить, хлопці, не зівайте“.
10. „Ой, не знав козак, ой, да не знав Супрун“.

Ціна одної картки 20 сотиків, а цілої серії 1 К 90 с.

Хто замовить відразу не менше ніж п'ять серій (50 карток), тому порто (пересилка) не рахуєть ся.

Замовляти на адресу: Bund zur Befreiung der Ukraine, Wien, VIII, Josefstädterstrasse 79.

Осип Кушнір, мужеський і жіночий кравець (Борислав — Баня Котівська) пошукує челядника й хлопця або дівчини до науки.

ЗМІСТ: М. Троцький. Спадщина абсолютизму. — О. Кобець. Там далеко дзвонять дзвони (вірш). — Н. В. Друга російська революція. — М. Троцький. Дальший хід революційних подій в Росії. — Офіційні комунікати про революцію. — Петиція полонених Українців у таборі Фрайштадт. — Готовсь до боротьби! (Поклик до полонених Українців). — О. Кобець. З великих днів (вірш). — В. Т. Політичний огляд. — І. Н. Огляд воєнних подій. — Полонений з Гетьманщини. Як зустріли вістку про революцію в Росії Українці у Фрайштадтському таборі полонених. — Вісти.

Відповідає за редакцію: Микола Троцький.
З друкарні Адольфа Гольцшваєна у Відні.